

Kaitsepolitsei ameti 2001. aasta aastaraamat

Hea lugeja, on rõõm esitleda arvult neljandat kaitsepolitsei aastaraamatut lühiülevaatega meie olulisematest töödest ja tegemistest maailmale nii traagiliseks kujunenud 2001. aastal.

01.03. 2001 jõustus Eestis julgeolekuasutuste seadus, mille kohaselt muutus Kaitsepolitsei amet senisest politseiasutusest julgeolekuasutuseks, millel on julgeolekuasutuse ja politseiseaduses sätestatud politsei õigused. Julgeolekuasutuste seadusega määratleti senisest selgemalt ameti koht riigi õiguskaitseüsteemis ja konkretiseeriti ameti volitusi - seda nii põhiseadusliku korra kaitsel ja vastuluureoperatsioonide läbiviimisel kui ka isikute põhiõigusi ja vabadusi piiravate toimingute teostamisel, mis seonduvad teabe kogumisega. Kehtima hakanud seadus on määranud meile esmaseks põhiväärtuseks kodanike põhiõiguste tagamise täitevvõimu ülesannete teostamise ees. Samaaegselt nimetatud seadusega hakkas kehtima ka kaitsepolitsei uus põhimäärus.

Jätkuvalt on meie peamiseks ülesandeks riigi sisejulgeoleku tagamine. Riigi põhiseadusliku korra ja territoriaalse terviklikkuse muutmisele suunatud kuritegude ja terroriaktide ennetamisel, tõkestamisel, avastamisel ning neid toimepannud isikute väljaselgitamisel ja vastutuselevõtmisel oleme suurendanud koostööd teiste ametkondadega ning iga riigi kodaniku panus nende eesmärkide saavutamisele kaasaaitamisel on teretulnud.

Seoses Eesti integreerumisega Euroopasse ning liitumisläbirääkimistega Euroopa Liitu ja NATO-sse pääsemiseks ning sellega kaasneva poliitilise, majandusliku ja julgeolekualase koostööga võib täheldada ka erinevate luureteenistuste huvi ja aktiivsuse kasvu Eestis toimuva suhtes. Seetõttu on Kaitsepolitsei ameti üheks põhiülesandeks jätkuvalt ka vastuluurealane tegevus, millega seonduvalt tuleb samuti tuvastada ja välistada riigisaladuse seadusega sätestatud teavet ohustavaid tegurid.

11. septembri 2001 traagilised sündmused New Yorgis ja Washington D.C.-s on muutnud kogu maailma suhtumist nii terroriaktidesse kui ka terrorismivastasesse võitlusesse. Vaatamata sellele, et rahvusvaheline terrorism pole leidnud Eestis kandepinda ning ka riigisiselt pole meil seni mitte ühtegi terroriakti toime pandud, oleme koondanud oma jõud terrorismi ennetamiseks ning ühinenud maailma terrorismivastase koalitsiooniga. Oluliselt on tihenunud koostöö terrorismivastases võitluses - seda nii rahvusvahelisel tasandil kui ka riigisiselt erinevate ametkondade vahel. Mitmetasandiline koostöö peaks tagama selle, et ka tulevikus Eestis terroriakte toime ei panda ning Eesti kaudu terroristlikke organisatsioone ei toetata. Vaatamata sellele, et Eesti Vabariigis on avaliku võimu kandjatel välja töötatud terrorismiga seonduvad konkreetset kriisiplaanid ja tegevuskavad, on maailmas toimuvat arvestades siiski vajalik veelgi enam tõsta Eesti suutlikkust kõnealuses valdkonnas. Me anname oma parima, et olla võrdväärne partner teistele riikidele terrorismivastases võitluses.

Korruptsioonivastases võitluses pöörasime ka 2001. aastal jätkuvalt pearõhu kõrgemate riigiametnike võimalike korruptiivsete tegude paljastamisele. Aastate jooksul saadud kogemus korruptsioonijuhtumite uurimisel, täienev kohtupraktika selles valdkonnas,

seadusandluse paranemine ja avalikkuse ühene hukkamõist korrumpeerunud ametnike tegudele on loonud head eeldused korrupsiooni märgatavale väljajuurimisele Eesti ühiskonnast.

Usun, et kaitsepolitsei suudab edukalt täita meile pandud ülesandeid ja tagada omariikluse jätkumise ning turvalise elukeskkonna Eestis ka järgnevatel aastatel.

Julgeolekuasutuste loomine Eestis

1. märtsil 2001 jõustunud *Julgeolekuasutuste seadusega*, kümme aastat pärast Eesti politsei taasloomist, sätestas seadusandja julgeolekuasutuste õigusliku staatuse. Eesti riigi julgeolek toetub kolmele "sambale":

- turvalisus ja õiguskaitse;
- mitte-sõjaliste vahenditega julgeoleku tagamine, mis seondub eelkõige põhiseadusliku korra kaitsega ning teabe kogumisega riigikaitsepoliitika kujundamiseks;
- sõjalise valmisoleku tagamine välisvaenlaste rünnakute vastu.

Kõikide nimetatud "sammaste" juures on Eestis edusamme tehtud ning formuleeritud prioriteedid ja eesmärgid, milleni pürgida. Seadusloome osas ei olnud siiski teise samba õiguslik regulatsioon kuni 2001. aastani selgelt piiritletud. Uue julgeolekuasutuste seadusega sai ka kõnealune õiguslik tühik täidetud.

Julgeolekuasutuste seaduse kohaselt on Kaitsepolitseiamet (ja Teabeamet) julgeolekuasutus, mis täidab oma ülesandeid julgeolekuasutuste seaduses sätestatud tingimustel ja korras. Samaaegselt nimetatud seadusega hakkas kehtima ka ameti uus põhimäärus.

Seadustega on kaitsepolitsei ülesanneteks määratud kuus peamist (mitmetest muudest seadustes ja õigusaktidest tuleneb veel palju teisi ülesandeid) valdkonda:

- **riigi põhiseadusliku korra ja territoriaalse terviklikkuse kaitse**
- **riigisaladuse kaitse**
- **vastuluure teostamine**
- **seaduses sätestatud juhtudel kriminaalasjade menetlemine**
- **korruptsioonivastane võitlus**
- **terrorismivastane võitlus**

Kuna Eesti-sarnases väikeses riigis peab kõigi (enamasti piiratud) ressursside kasutamine olema võimalikult optimeeritud, siis püüab ka Kaitsepolitseiamet ellu viia kahe samba eesmärgid - ühelt poolt tagada õiguskaitset ning teiselt poolt koguda ja analüüsida julgeolekualast teavet. Selline ülesannete püstitus on kirjas ka julgeolekuasutuste seaduses 6. paragrahvis, mille alusel Kaitsepolitsei ameti ülesanneteks on:

- 1) riigi põhiseadusliku korra ja territoriaalse terviklikkuse vägivaldsele muutmisele suunatud tegevust puudutava teabe kogumine ja töötlemine;

- 2) riigi vastu suunatud luuretegevuse ennetamine ja tõkestamine, sealhulgas riigisaladuse kaitse riigisaladuse seaduses ettenähtud juhtudel ja korras (vastuluure);
- 3) nende kuritegude tõkestamine, mille kohtueelne uurimine on Kaitsepolitsei ameti pädevuses;
- 4) seadusega ettenähtud juhtudel kuritegude kohtueelne uurimine.

Nüüdsest tegutseb Julgeolekuasutuste tegevuse koordineerimiseks Vabariigi Valitsuse juures julgeolekukomisjon, kus toimub riigi julgeolekuolukorra analüüs ja hindamine ning kus määratakse kindlaks riigi julgeolekualase teabe vajadused. Seaduses on sätestatud, et Julgeolekukomisjoni kuuluvad peaminister, justiitsminister, kaitseminister, rahandusminister, siseminister ja välisminister. Julgeolekukomisjoni istungeid juhatab peaminister ja tema äraolekul kaitseminister. Sellise komisjoni sätestamine seaduses näitab kindlasti seadusandja tahet riigi kõrgeima täitevvõimu rolli suurendamiseks Eesti julgeoleku tagamisel.

Julgeolekuasutuste tööeesmärkide täpsustamiseks kehtestab Vabariigi Valitsus iga aasta kohta riigi teabehanke eelistuskava, mis ongi üks eelnimetatud komisjoni ülesannetest. Selle kava alusel kaardistatakse põhiülesannete detailid ning teabe kogumise prioriteedid.

Õiguskaitse tagamiseks on Kaitsepolitseiametil ja tema politseiametnikul oma ülesannete täitmisel seadusega vastavalt politsei ja politseiametniku õigused. Kuid Kaitsepolitseiameti ülesannete erisusest tingituna on kaitsepolitsei töötajate teenistusküsimused siiski mõnes osas reguleeritud erinevalt, kui teistel avalikel teenistujatel ja politseiametnikel. Julgeolekuasutuste seadus sätestab erisused julgeolekuasutuste ametnike teenistusse võtmisel ja palgaküsimustes. Seadusega kehtestatakse ka asutuse eripärast (riskid teenistusülesannete täitmisel, suur riigisaladust sisaldava teabe hulk jm.) tingitud sotsiaalsed tagatised ning teenistusega seotud piirangud julgeolekuasutuse nendele ametnikele, kes ei ole politseiteenistuses.

Teabe kogumine on kompleksne protsess ning selleks on julgeolekuasutustel vajadusel võimalik läbi viia seaduses ettenähtud toiminguid, mis piiravad kodanike põhiõigusi. Muidugi tuleb alati tagada põhimõtte, et teabe kogumine ei tohi kahjustada isiku elu, tervist, vara ega keskkonda. Isiku õiguse piiramist sõnumi saladusele võib läbi viia kuriteo tõkestamiseks ning põhiõiguste piiramine saab toimuda üksnes kohtu loal. Uue toiminguna peab ära märkima isiku, asutuse ja organi teesklemise, mis avardab võimalusi teabe kogumisel.

Väga oluline on julgeolekuasutuste tegevuse järelevalve. Kui kaitsepolitsei kohtueelse uurimise osas teostab järelevalvet prokuratuur, siis kogu kaitsepolitsei tegevuse üle teostab järelevalvet Riigikogu julgeolekuasutuste järelevalve komisjon.

Personal ja koolitus

Kuigi politseiametnike keskmine vanus kasvas 2001. aasta jooksul rohkem kui aasta (31,0 / 32,7), on Kaitsepolitseiameti töötajaskond jätkuvalt siiski suhteliselt noor, sest üle poole töötajatest on nooremad kui 30 aastat. Keskmine teenistusstaaž aga küünib juba 5 aasta ja 3

kuuni. Mida kogenumaks muutuvad töötajad, seda suurem on nende tööpanus ametile püstitatud ülesannete täitmisesse ning seda rohkem leiab nende hea töö tunnustamist ka riiklikul tasandil. Eesti riigile ja rahvale osutatud teenete eest omistati Vabariigi aastapäeval, 24. veebruaril 2001 riiklikud autasud - IV järgu Kotkaristid - kahele kaitsepolitsei ametnikule. Politseipäeval autasustati teenistuskohustuste silmapaistvalt hea ja kauaaegse täitmise eest III klassi politsei teeneteristiga 4 kaitsepolitsei ametnikku. Siseministeeriumi tänukirjaga vääristati 2001. aastal kokku 11 ametnikku, neist kaks pälvisid ka hinnalise kingituse.

Personalitööd ja tööd personaliga iseloomustavad lõppenud aastal suured muudatused - nii töökorralduslikud kui õigusaktidest tulenevad. Viimastest kaalukaimana tuleb kahtlemata nimetada 1. märtsil 2001 jõustunud *Julgeolekuasutuste seadust*. Kuid muudatused ei ole üksnes seotud Kaitsepolitseiameti staatuse (politseiasutusest julgeolekuasutuseks) ega ametile pandud ülesannete muutumisega. Uuenenud staatusest ja ülesannetest tulenevalt muutuvad ka nõudmised, mida esitame oma töötajatele. Eelnevatel aastatel olid meil tööl ennekõike politseiametnikud ning kõik teised ametnikud (avalikud teenistujad) toetasid nende tegevust. Nüüd saame seni üksnes politseiametnike pädevusse kuulunud teenistusülesandeid anda ka teistele julgeolekuasutuse ametnikele ning seetõttu on muutumas nii konkreetsete ametnike teenistusülesanded kui nõuded nende teadmiste ja oskuste.

Eeltoodu omakorda seab meile uued nõudmised töötajate värbamisel. Kui varasematel aastatel tööle võetutest moodustavad valdava enamuse politseieriala või õigusteaduskonna lõpetanud, siis 2001. aastal toimus personalivalikus oluline pööre ning enamuse tööle võetuist on hoopis teistelt erialadelt. Taolise muudatuse eesmärgiks on senisest erineva suhtumise "sissetoomine" ja ametkonnasisese vaatenurga avardamine.

Julgeolekuasutuste ametnike vastutusrikas ja pingeline töö kompenseeritakse mitmete soodustustega, millele seni oli õigus vaid politseiametnikel. Nii näiteks kehtivad nende töö tasustamisel samad tingimused, mis Kaitsepolitseiameti politseiametnikele. Samuti on neil võimalus ja kohustus läbida kord kolme aasta jooksul tervisekontroll, millele tehtavad kulutused tasub riik. Samuti kannab riik teenistuskohustuse täitmisel või seoses teenistusega julgeolekuasutuses vigastada saanud või haigestunud ametniku ravi- ja ravimikulud ning maksab ühekordset toetust ühe kuu palga ulatuses ametnikule, kellele tekitati terviserikkega kehavigastus.

Oluliseks peame ka Riigikogu poolt 2001. aastal vastu võetud politseiteenistuse seaduse muudatusi, mis annavad politseiametnikele kindlustunde tuleviku ees. 1. jaanuarist 2002 on politseiametnikel õigus politseiametniku pensionile. Kuna üha rohkem mõtlevad ametnikud oma tuleviku kindlustamise peale, siis peaks ka soodustingimustel pension kujunema üheks pikaajalisele ja kohusetundlikule tööle innustavaks stiimuliks.

Lisaks seadustest tulenevatele muudatustele korraldasime 2001. aastal ümber ka personalitööd tegevate ametnike töö. Ümberkorralduste eesmärgiks oli ühest küljest tõsta personalitöötajate vastutust, aga teisest küljest tuua neid ameti töötajatele veelgi lähemale. Varasematel aastatel olid tööülesanded personaliteenistuses jaotatud valdkonniti - kes vastutas koolituse, kes värbamise, kes sisekontrolli eest. Nüüd vastutab iga ametnik kindlaks määratud ametnike grupi teenindamise eest. Ja seda töövärbamisest teenistusest

vabastamiseni koos kõigi vahepealsete lülidega ühe ametniku karjääris.

Oleme seisukohal, et kuigi muudatused töid endaga kaasa hetkelist segadust ning harjumatu olukordi, on uus töökorraldus end juba õigustanud ning töötajate soovid ja mured leiavad alati personalitöötajate kaasabil lahenduse. Selline töökorraldus jätab ametnikele rohkem aega just nende ülesannete täitmiseks, mida ühiskond neilt ootab.

Andmaks teenistujatele vajalikku, süsteemset ja tulemuslikku koolitust, toimub ametisene täienduskoolitus põhiliselt kolmes suunas: juhtide koolitus, ametnikukoolitus ja erialane koolitus. Rahvusvahelises koostöös korraldatud täienduskoolitused said ametnikelt reeglina positiivseid hinnanguid. Nende koolituste puudusena tooksime välja liiga lühikesed etteteatamise ajad ning sageli puuduliku eelinformatsiooni kursuste sisu kohta. Õigeaegne ja ammendav eelnev teave planeeritavate kursuste kohta tagaks aga kursustel osalejate õigema valiku ja parema ettevalmistuse.

Rahvusvaheliste abiprogrammide raames siseministeeriumi vahendusel korraldatud täienduskoolitustel osales kokku 70 ametnikku. USA saatkonna abiga korraldati neli kursust kriisijuhtimisest ja massihävitusrelvastuse tõkestamisest, ülekuulamismeetodite kursus, kursus organiseeritud kuritegevuse vastasest jälitustegevusest ning rassivaenulikkuse seminar. Rahvusvaheline Punane Rist korraldas kaks politseiametnikele mõeldud kursust inimõigustest ning Hollandi siseministeeriumi abiga alustati korruptsioonivastase võitluse koolitusprogrammi.

Siseministeeriumi vahendusel on meie ametnikud osalenud ka Euroopa Liidu teemalistel kursustel ja keelekoolitusel. Kuigi koostöö siseministeeriumi ametite ja koolide vahel on viimasel ajal edenenud, ei saa siiski tervikuna rahule jääda 2001. aastal akadeemia baasil korraldatud täienduskoolitusega. Näitena võib siin tuua segadused karistusõiguse õpetamisel, kus tänaseni ei ole selgust, kes ja milliste ressurssidega oleks pidanud alustama karistusõiguse õpetamist politseiametnikele.

2000. aastast rohkem osaleti Eesti koolitusasutuste kursustel, kuigi reeglina ei ole need suunatud politseiametnikele ning osalemine nendel on kulukas. Juriidilist koolitust oleme saanud Juristide Liidu ja EM Arenduskeskuse koolituspäevadel. Kasulik oli "Äripäeva" korraldatud seminar, kus käsitleti põhiliselt maksukorralduse ja personalitöö teemasid.

Suhted avalikkusega

Kaitsepolitseiametil on kujunenud heaks traditsiooniks pidada iga-aastaselt politseipäeval meeles neid riigiametnikke, kelle oluline kaasabi Kaitsepolitseiametile mingis konkreetses meie ette seatud valdkonnas on aidanud ühiselt ja edukalt tagada õiguskorda ja isikute turvalisust kõige laiemas mõistes. 2001. aasta politseipäeval autasustati siseminister Tarmo Looduse käskkirja alusel nimelise tulirelvaga Tartu maavanemat Jaan Õunapuud. Kaitsepolitsei peadirektori käskkirjaga aga anti kaitsepolitsei teeneteplaat Tallinna politseiprefektile Jüri Kasesalule. Varasematel aastatel on leidnud nimetatud mälestusesemetega vääristamist Tallinna Halduskohtu esinaise Tiiu Jervani, Piirivalveameti endise peadirektori Tarmo Kõutsi, riigiprokurör Alar Kirsi, Paikuse Politseikooli jmt. abi ja koostöö.

Aastaid tagasi tekkinud ajakirjandusväljaannete ja uudisteagentuuride kõrgendatud huvi kaitsepolitseiga seonduva vastu püsis ka 2001. aastal. Eesti meedias käsitletud teemad olid valdavas enamuses objektiivsed ja neutraalsed, kaitsepolitsei suhtes selgelt pahatahtlikke teemadearendusi ei esinenud. Rahvusvahelises meedias on kõige enam käsitlemist leidnud peamiselt inimsusevastaste kuritegude uurimine, samuti on kajastatud ka šoti kurjategijate narkosmugeldamisega seonduvat.

Traditsiooniliselt eelnevatega aastatega on Eesti meedial suur huvi kaitsepolitsei menetluses olevate ja kaitsepolitsei poolt uuritud kriminaalasjade vastu. Jätkuva aktuaalsusega korrupsiooniteema osas oleme püüdnud teha pidevat selgitustööd nii kaitsepolitsei kui ka politsei rolli kohta korrupsioonivastases võitluses. Samuti leidsid kajastamist rahvusliku, usulise või poliitilise vaenu õhutamisega seostatavad juhtumid (vastavasisulised Interneti leheküljed ja trükiväljaanded, noortekampade vahelised tülid, mustanahaliste õiguste piiramine - "Bikers" publi juhtum jne.)

Pärast 11. septembri 2001 sündmusi USA-s kasvas hüppeliselt ajakirjanduse huvi terrorismivastase võitluse vastu ning kaitsepolitsei osale ja valmisolekule selles. Kahjuks peab nentima, et seaduste ja terminoloogia mittetundmisest otsivad ajakirjanikud seoseid terrorismiga igas suuremas riigipiire ületavas salakaubaveofaktis või finantskuriteos ning spekullevad erinevate võimaluste üle, kas ja kuidas võib terrorism Eestit puudutada. Ajakirjanduse huvi kriminaalasjade vastu on väga kõrge just eeluurimise algstaadiumis. Jõustunud kohtulahendeid kajastatakse pikaleveniva uurimise ja kohtuliku arutamise tõttu suhteliselt loiult, sest kõik teadaolev on juba eelnevalt välja öeldud või kirjutatud. Meie arvates on avalikkusele oluline propageerida aga just positiivseid uurimistulemusi, mitte kõmulisi ja efektseid vahistamisi, mis sageli ei pruugi lõppeda kaugeltki nii efektse kohtulahendiga.

2001. aasta positiivse tulemusena peab mainima siseministeeriumi ja selle haldusala ametkondade ning suhtekorraldusfirma ühise koostööna valmivat "Kriisikommunikatsiooni käsiraamatut", milline peaks tulevikus oluliselt parandama meediaga suhtlemise kvaliteeti võimalikes kriisiolukordades ja sätestama selgemalt ametkondade rollijaotuse konkreetsete kriiside puhul meediaga suhtlemisel.

Põhiseadusliku korra kaitsmine

Vastavalt Kaitsepolitseiameti põhimäärusele on amet kohustatud rakendama meetmeid riigi põhiseadusliku korra ja territoriaalse terviklikkuse muutmisele suunatud kuritegude ja terroriaktide ennetamiseks, tõkestamiseks, avastamiseks ning neid toimepannud isikute väljaselgitamiseks ning vastutuselevõtmiseks seaduses ettenähtud juhtudel ja korras. Seega on põhiseadusliku korra kaitsel kaks poolt - territoriaalse terviklikkuse ja riigi põhiseadusliku korra muutmisele suunatud tegevuse tõkestamine.

Kõnealuses valdkonnas on aastate vältel kohtusse jõudnud vaid loetud arv kriminaalasju. Kuna põhilised kaitsepolitsei ressursid ja jõud on suunatud preventiivsele tegevusele, siis on senini suudetud ettevalmistatavaid kuritegusid ära hoida või tõkestada ilma

kriminaalsanktsioone rakendamata. Kuritegude ennetamisel ja tõkestamisel mängib suurt rolli usaldusväärse informatsiooni õigeaegne kogumine, milleks kasutatakse põhiliselt jälitustegevuse seadusest tulenevaid võimalusi.

Sarnaselt varasemate aastatega jätkas Kaitsepolitseiamet ka 2001. aastal Eesti Vabariigi põhiseadusliku korra suhtes negatiivselt meelestatud äärmuslike maailmavaadetega vene marurahvuslikku ja/või natsionaalsotsialismi ideoloogiat pooldavate isikute ning neid ühendavate organisatsioonide võimaliku ebaseadusliku tegevuse väljaselgitamist ning dokumenteerimist.

Äärmusliikumistele iseloomulikeks tunnusteks on:

- äärmuslikud ideed ühiskonnas valitsevate vaadete suhtes
- oma vaadete aktiivne ja jõuline propageerimine riigikorda muutmata
- konkreetsele vähemusse kuuluvate isikute vastu suunatud tegevus
- potentsiaalne oht terroriaktide toimepanemiseks

Peamine erinevus terroristlike ja äärmusliikumiste vahel ongi nende eesmärkides - äärmusliikumised propageerivad küll oma vaateid, kuid ei kavatse muuta riigi ja ühiskonna korraldust. Kuigi ka selliste liikumiste esindajad panevad toime oma vaadetest lähtuvaid kuritegusid, on need tunduvat vähem ohtlikud kui terrorism. Kuriteod pannakse tavaliselt toime konkreetsele vähemusse kuuluvate isikute suhtes - vastupidiselt terroristidele, kes enamasti ohvreid ei vali.

Kaitsepolitsei on aastate vältel pidevalt kohalikke vähemuskogukondi ning äärmuslikult meelestatud rühmitusi jälginud, selgitamaks välja nende võimalikke seoseid terroristidega Eestis või välismaal. Siiani on küll tuvastatud kontakte sarnaste vaadetega rühmitustega välisriikides, kuid otseseid sidemeid terroristidega siinsetel äärmusliikumistel ei ole täheldatud. Äärmusliikumised on enamasti väikese ja kinnise liikmeskonnaga, ennast mitte reklaamivad ühendused, mis propageerivad ühiskonnas üldiselt levinutele vastupidiseid vaateid ja on suunatud vähemusgruppidesse kuuluvate inimeste vastu (lähtuvalt nende rassist, rahvusest, seksuaalsest orientatsioonist, usust jne). Eestis tegutsevad ekstremistlikud voolud on oma vaadetes rahvuslikku ja rassilist vaenu õhutavad.

Sellised voolud tulevad Eestisse nii idast kui läänest. Ida poolt püüavad oma ideed Eesti ühiskonda üle kanda Venemaal tegutsevad neonatslikud organisatsioonid Vene Rahvuslik Ühtsus ehk rahva keeles "barkašovlased" ja Venemaa Natsionaalbolševistlik Partei ehk rahva keeles "limonovlased", mille rajasid vastavalt Aleksandr Barkašov ja Eduard Limonov. Lääne poolt on Eestisse jõudnud paremäärmuslik *skinhead*ide liikumine.

Võitlus vasakäärmuslusega

Eduard Limonov lõi Natsionaalbolševistliku Partei (*Natsional-bolševistskaja Partija*) 1993. aasta mais pärast lahkumist Vladimir Žirinovski Liberaaldemokraatlikust parteist. Tegemist on vene päritolu *skinhead*idega, kes on häälestatud vene õigeusu kiriku vastu, süüdistades viimast juudi päritolus, ja juhivad oma tegevuses Adolf Hitleri ideoloogiast. Liikumine on rängelt antisemiitliku iseloomuga ning sisserändajate vastane. Limonovlaste näol on tegemist

anarhistlike kalduvustega antisemiitidega, kelle tegevus on suunatud kõmuliste avaliku korra rikkumiste ja skandaalide korraldamisele, et ületada uudistekünnis ja võita vahendeid valimata avalikkuse tähelepanu. Natsionaalbolševistlik Partei vastandab end kõikvõimalike teiste Venemaal tegutsevate opositsioonijõududega, sealhulgas ka barkašovlastega. Poliitilise ekstremismi esirinda tõusid limonovlased 2000. aastal, kui nad ründasid Läti ja Eesti saatkondi Moskvast ning hõivasid novembris Riias Püha Peetruse kiriku. Nimetatud kuriteo kvalifitseeris Läti II astme kohus terroristlikuks aktiks, kuid Läti Ülemkohus leidis siiski, et tegu oli kuritahtliku huligaansusena.

Eestis end limonovlasteks nimetav valdavalt noorukitest koosnev grupp ei ole oma organiseerituse ja aktiivsuse poolest mitte kunagi olnud võrreldav Venemaal ja Lätis tegutsevate "relvavendadega". 2000. aastal üritasid nad oma ideoloogiat laiendada ka Eestisse, levitades lendlehti relvastatud vastupanu meetodite kirjeldustega. Tänu Kaitsepolitsei ameti aktiivsele vastutegevusele oli kõnealune äärmuslaste organisatsioonike 2001. aasta alguseks lõplikult lagunenu. Seetõttu suunati põhitähelepanu teise vene marurahvuslasi koondava organisatsiooni - Vene Rahvuslik Ühtsus (*Russkoje Natsionalnoje Jedinstvo*) - Eestis tegutseva allorganisatsiooni vastu.

Venemaal Aleksandr Barkašovi poolt rajatud ja juhitud neonatsliku kallakuga organisatsioon Vene Rahvuslik Ühtsus (VRÜ) on samuti rägelt juudivastane ning levitab rahvuste vahelist vaenu. Liikumise ideoloogia on rajatud suurvene šovinismile, mille alustaladeks on vene rahvus ja vene õigeusk. Kuigi VRÜ pakub Venemaa poliitikas pidevalt "omi lahendusi", pole nad ometi saavutanud reaalselt poliitilist esindatust. Eestisse jõudis barkašovlaste liikumine 1996. aastal, kui siin loodi VRÜ regionaalkeskus. Barkašovlased andsid oma tegevusest Eestis aastate vältel märku peamiselt trükiväljaannete (ajaleht "Russki Porjadok") jagamisega asjasthuvitatutele ja vene rahvast ühinema kutsuvate lendlehtede levitamisega. Nimetatud üllitised kannavad tavaliselt iseloomulikku svastikat meenutavat sümboolikat, mida barkašovlased isekeskis nimetavad kolovratiks.

VRÜ tegevuse olulist aktiveerumist oli eriti märgata 2001. aasta alguses, kui Kaitsepolitsei amet konfiskeeris ühest Tallinna trükikojast levitamise eesmärgil trükitud 1000 eksemplari rahvuslikku ning poliitilist vihavaenu sisaldavat VRÜ ajalehte "Kolovrat". Nimetatud fakti suhtes algatas Kaitsepolitsei amet 2001.a. märtsis VRÜ juhtfiguuride suhtes Kriminaalkodeksi § 72 lg. 1 tunnustel kriminaalasja. 2001. aasta sügisel saadeti kriminaalasi Kaitsepolitsei ameti poolt kohtusse ning selle kohtulik arutelu peaks toimuma 2002. aasta jaanuaris. Seoses kriminaalasja menetlemisega on VRÜ aktiivne tegevus Eesti Vabariigis praktiliselt seiskunud: uusi liikmeid ei värvata, regionaalsed allorganisatsioonid ei tööta, liikmeskonda (sh. juhtkonda) kuuluvad isikud loobuvad VRÜ tegevuses osalemisest jne. Samas on teatud fanaatiline osa VRÜ liikmeskonnast oma maailmavaatele jätkuvalt truus jäänud ning läinud "põranda alla" paremaid aegu ootama.

Viimasel ajal on järjest rohkem hakatud tähelepanu pöörama venekeelsetele noortele (eriti ollakse huvitatud lastekodude kasvandikest), kusjuures väljund on leitud erinevate noorteorganisatsioonide ning klubide loomises. Viimaste katet kasutades levitatakse noorte hulgas varjatud kujul VRÜ ideoloogiat ning paralleelselt sellega teostatakse nende sotsiaalsportlikku ettevalmistust. Ohtlikuks tuleb lugeda märke, mis viitavad teatud ringkondade huvile selliste noorte ärakasutamisele ühiskonnas ebastabiilsuse tekitamiseks. Näitena selle

kohta võib tuua 2001. aasta sügisel eesti ja vene noorukite vahel aset leidnud konfliktid Tallinna erinevates linnarajoonides ja Ida-Virumaa linnades, mille vägivallaks ülekasvamine õnnestus ennetada.

Võitlus paremäärmuslusega

2001. aastal jätkus Kaitsepolitsei ameti töö ka Eesti Vabariigis tegutseva *skinhead*liku liikumise ebaseadusliku tegevuse väljaselgitamiseks ning tõkestamiseks. Teatavasti on inglisekeelse sõna *skinhead* otsetõlge eesti keelde "nahkpea" ehk siis pea, kus ei kasva juukseid. Laiemas mõttes märgistab see sõna noori ja agressiivseid mehi, kes on oma südameasjaks võtnud valge rassi ja puhta rahvuse säilitamise maailmas. *Skinhead*ide liikumine on nüüdseks laienenud enamikku Euroopa riikidesse, iseäranis neisse, mis on suuremal hulgal vastu võtnud sisserändajaid ja põgenikke teistest riikidest (eriti Aasiast ja Aafrikast). *Skinhead*ide liikumisse kuuluvad euroopiidse rassi noorukid vanuses 13 kuni 25 aastat.

Eesti *skinhead*ide hulgas on väga erineva taustaga inimesi. Valdavalt on tegemist õppivate, töötute või juhutöid tegevate 13-25-aastaste meessoost isikutega. Aktiivsed *skinhead*ide grupid tegutsevad Tallinnas ja Tartus, väiksemate gruppide olemasolu on teada ka Pärnus, Saaremaal ja Kirde-Eestis. Kokku on aktiivseid *skinhead*de hetkel kuni 100, kuid see arv näitab kasvu tendentsi. Praegu käib Eesti *skinhead*likus liikumises teatud organiseerumisprotsess ja välja on kujunemas oma liidrid. Erinevalt Eesti *skinhead*liku liikumise arengule suurt mõju avaldanud Rootsi *skinhead*likust ning paremäärmuslikust liikumisest, ei ole Eesti *skinhead*id veel seotud Eestis tegutsevate poliitiliste ringkondadega. Vaatamata sellele peavad *skinhead*id ennast Eesti veendunud patriootideks ning sellel pinnal on võimalik teatud ringkondade poolt nende sageli fanaatilise patriotismi ära kasutamine oma poliitiliste eesmärkide saavutamiseks. Ohtlikuks tendentsiks tulebki lugeda 2001. aasta lõpukuudel tekkinud *skinhead*ide kontakte nende äärmuslikult meelestatud isikutega, kes püüavad populistlikul eesmärgil ära kasutada Eesti Vabariigi võimaliku Euroopa Liidu ja NATO-ga liitumise vastaseid meeleolusid ning sellest poliitilist profiiti lõigata.

2001. aasta kevadel algatas Kaitsepolitsei amet KrK § 72 lg 1 tunnustel kriminaalasja (isiku enda poolt koostatud rahvuslikku vihavaenu sisaldavate ideoloogiliste materjalide levitamine) eriti aktiivselt tegutsenud Tartu *skinhead*ide liikumise ühe juhi suhtes, keda Tartu Maakohus karistas 2001. aasta suvel 6-kuulise tingimisi vabadusekaotusega 3-aastase katseajaga. Eeltoodu ja muude seadusandlusest tulenevate preventiivsete meetmete abil on *skinhead*lik liikumine muutunud tunduvalt vähemaktiivsemaks, kui oli seda 2000. aasta lõpus ja 2001. aasta esimesel poolel. *Skinhead*liku liikumise edasise aktiivsuse pärssimiseks on Kaitsepolitsei ameti üheks põhiliseks ülesandeks viia miinimumini eestlastest *skinhead*ide kontaktid teistes riikides tegutsevate paremäärmuslike liikumiste esindajatega.

Vastuluure

Eesti on küll territooriumilt ja rahvaarvult väike riik, kuid tema geopoliitiline asend pakub huvi erinevatele riikidele ja organisatsioonidele, kes võivad teostada siin luuretegevust. Igal riigil on oma majanduslikud ja poliitilised huvid, millest tulenevad ka erinevused luuretegevuse

prioriteetides. Luureinformatsiooni võidakse kasutada riigis tähtsate otsuste langetajate mõjutamiseks, samuti nii kohaliku kui ka rahvusvahelise üldsusega manipuleerimiseks. Vastuluure eesmärgiks on selliste andmete valedesse kättesse jõudmise takistamine ja luuretegevusest tulenevate tagajärgede ärahoidmine.

Kaitsepolitsei vastuluurealane tegevus on keskendatud välismaiste eriteenistuste Eesti Vabariigi vastu suunatud tegevuse tõkestamisele ja paljastamisele. Selleks ei ole sageli võimalik ega ka vajalik kasutada kriminaalmenetlust, küll aga saab kirjeldatud tegevust tõkestada ja riigi julgeolekut ohustavate tagajärgede saabumist vältida. Selleks tuleb lihtsalt *Jälitustegevuse seaduses* ja *Julgeolekuasutuste seaduses* lubatud meetodeid ja vahendeid oskuslikult kasutada ning riigi juhtkonda võimalikest ohtudest õigeaegselt teavitada.

Vastuluure valdkonnas on kaitsepolitsei viimastel aastatel oma töö käigus tuvastatud mitmeid juhtumeid, kus ajakirjandusest ja eriti Venemaa infoagentuuride (näiteks Interfax jt.) lehekülgedelt võib aeg ajalt leida “värskeid uudiseid”, mis omavad rohkem fantaasiakirjanduslikku väärtust, kui vastavad reaalsele tegelikkusele. Taolised uudised võib omakorda liigitada kahte rühma: ühed kujutavad endast tervikuna ilmselget valet või väljamõeldist, teiste puhul on tegemist üksiku kontekstist väljarebitud tõese fakti ümber põimitud desinformatsiooniga. Ent sõltumata tõepärasuse astmest paistavad niisugused uudised alati silma oma negatiivse tonaalsusega ning on peaaesjalikult suunatud kas Eesti Vabariigi õiguskorra, riiklike struktuuride või üksikute kõrgete riigiametnike diskrediteerimisele nii siseriikliku, kuid eelkõige just välisauditooriumi ees. Pikemas perspektiivis on niisugustel aktsioonidel oluline tagamõte - näidata Eestit rahvusvahelistele organisatsioonidele mitteusaldusväärse partnerina ning tõkestada selle kaudu Eesti liitumist rahvusvaheliste, eriti kaitsealaste organisatsioonidega.

Juba aastaid ei ole enam saladuseks, et “külma sõja” perioodil kuulusid taolised aktsioonid tollase NSV Liidu Riikliku Julgeoleku Komitee ehk kurikuulsa KGB luure ja vastuluure tavaliste töömeetodite hulka. Neid tunti “aktiivsete ürituste” või “aktiivsete meetmete” (vene keeles *aktivnõje meroprijatija*) nime all ja nad olid suunatud nn. kodanliku ja imperialistliku Lääne ühiskonna moraali õõnestamisele, eesmärgiga sillutada teed ülemaailmse sotsialismi ja kommunismi võidukäigule. “Aktiivsete meetmed” sisaldasid endas agentuurvõrgu loomist vaenlase territooriumil, vastaste desinformeerimiseks, kompromiteerimiseks ja laostamiseks läbiviidavaid operatiivmänge, laimukampaaniaid jms. Õnneks lõppesid tolle ajastu ponnistused 1990-ndate alguses Nõukogude Liidu lagunemisest ja KGB likvideerimisest tingitud täieliku krahhiga. Samas võib aga kahjuks tänapäevalgi kogeda, et rohkem kui pool sajandit tagasi juurutatud ja praktikas edukalt rakendatud võtted mängivad Venemaa eriteenistuste “instrumentariumis” senini olulist rolli. Eelkõige näib mineviku töömeetodite kasutamine hoogu koguvat Eesti, Läti ja Leedu suunal, kuivõrd Balti regiooni ootamatu väljumine Venemaa nn. mõjutsoonist ei ole siiani vastuvõetav suurele osale Venemaa poliitilistest jõududest.

Vaatamata kõlavatele avalikele avaldustele Venemaa leplikkuse suurenemisest Balti riikide ühinemisel rahvusvaheliste organisatsioonidega, on teisalt selgelt eristatavad Venemaa massiteabes ja rahvusvahelistes infoagentuurides levitatavad välja uudised Eestis toimuva kohta, millised püüavad luua Eesti riigist kõverpilti ja külvata sel teel kahtlusi riigi võimekusest mistahes koostöökis välisriikide või rahvusvaheliste organisatsioonidega.

Siseriiklikult tekitavad sellised suunatud uudised elanikkonnas kahtlusi riigi toimimises ning kõrgemate ametnike ja poliitikute usaldusvääruses.

Lääneriikides Eesti maine kahjustamisele suunatud välisluure aktiivsete meetmete operatsiooni näitena võib tuua 2001. aasta mais ilmunud Venemaa infoagentuuri Interfax valeteaded Eesti kaitsejõudude ja Tšetšeeni vabadusvõitlejate vaheliste võimalike relvatehingute kohta. Valeinformatsiooni avaldamine massimeedias toimus meie andmetel Venemaa Föderaalse Julgeolekuteenistuse (FSB) initsiatiivil, kes puhus üles tuntud eesti aferisti Vello Kütiga seotud kinnitust leidmata juhtumi. Alates 2001. aasta aprillist üritas 1950. aastal sündinud Eesti kodanik Vello Kütt, keda on Venemaal (1992), Eestis (1997) ja Gruusias (2000) ebaseaduslike relvatehingute ja kelmuste eest korduvalt kriminaalkorras karistatud, võtta tšetšeenidega ühendust relvaäri teostamiseks.

V. Küti seletuste järgi leidis ta tšetšeenidega kontakti Interneti lehekülje kaudu, kus teavitati relvastusest, mida Tšetšeenia vajab. Oma inglisekeelsetes meilides palus ta informatsiooni tšetšeenide esindaja kohta Balti riikides. V. Küti poolt saadetud meilidele vastas keegi Roman, kes lõpuks saatis talle teise e-posti aadressi, millele V. Kütt alustas kirjutamist vene keeles. V. Küti poolt kasutatavale e-posti aadressile ragnarhummer@yahoo.com saadeti ajavahemikust 18.-22.06. 2001 kolm huvipakkuvat meili e-posti aadressilt vainakk25@hotmail.com. Meilide saatjaks oli keegi Anzori-nimeline isik, kes väitis end olevat Tšetšeenia presidendi Aslan Mashadovi poeg. Oleks tegemist olnud tõelise relvatehinguga, oleks FSB seda ka vastava jõulisusega menetlenud. Kuna FSB seda ei teinud ning ka kaitsepolitsei ei tuvastanud reaalse relvaäri toimumist, oli ilmselt algusest peale tegemist Eesti maine kahjustamist taotleva Venemaa (eriteenistuse) provokatsiooniga.

Teiseks Eesti maine kahjustamisele suunatud välisluure aktiivsete meetmete operatsiooni näiteks peab Kaitsepolitsei amet Paldiski linnas ööl vastu 24. juulit 2001 toimunud vägivallatsemise kajastamist Venemaa massiteabevahendites. Vägivallatsemise ajendiks sai 23. juuli õhtul Paldiski rannas toimunud konflikt äsja metsalaagrist naasnud ja puhkusele lubatud Skautpataljoni sõdurite ning kohalike vene rahvusest noorte vahel. Tüli provotseerisid kohalikud vene noormehed, kes algul süülitasid sõdurite suunas, hiljem aga löid üht vene rahvusest (!) sõdurit õllepudeliga vastu pead. Kätemaksuks füüsilise ründe eest organiseeris jaoülem kesköö paiku linnas umbes 20-30 sõduri osalusel vägivaldse vastuaktsiooni.

Esimest korda kajastas Paldiskis toimunut 25.07.2001 ajalehes *Molodjož Estonii* ilmunud artikkel. Ajaleht asus peatoimetaja Arkadi Prisjaznõi juhtimisel tekkinud olukorda koheselt Venemaa huvides ära kasutama. A. Prisjaznõi on lisaks *Molodjož Estonii* toimetamisele tegev ka Interfaksi Eesti korrespondendi ning Eesti Venemaa Kaasmaalaste Ühingute Liidu (EVKÜL) esimehena. 28.07.2001 avaldas *Molodjož Estonii* Prisjaznõi koostatud EVKÜL-i pöördumise sise-, kaitse- ja rahvastikuminiistrite poole, kus rõhutati intsidendi toimumist rahvusliku vaenu pinnal ja heideti ette politsei suutmatust intsidendi uurimisel. 30.07.2001 avaldas A. Prisjaznõi Aleksander Ereki pseudonüümi all juhtunut puudutava kirjutise, kus ta ironiseeris Eesti integratsioonipoliitika üle ja leidis, et Paldiskis toimunu näol on tegemist enam mitte russofoobia vaid juba rassismiga.

30.07.2001 külastas A. Prisjaznõi koos Venemaa saatkonna kontaktisiku Eestimaa

Ühendatud Rahvapartei (EÜRP) liikme Viktor Andrejeviga Paldiskit, kus kohtus Paldiski linnapea Kaupo Kallase ja kohaliku vene pensionäride ühenduse juhtidega. Visiidi tulemusena avaldas 31.07.2001 *Molodjož Estonii* EÜRP pöördumise sise- ja kaitseministri poole, kus taas rõhutati intsidendi rahvuslikku tagapõhja ja paluti võtta tarvitusele meetmed sarnaste natsionaal-ekstremistlike juhtumite vältimiseks tulevikus.

31.07.2001 jõudsid Paldiski sündmused rahvusvahelisele tasandile, hakates otseselt kahjustama Eesti mainet. Venemaa välisministeeriumi poolt Interfaxi vahendusel esitatud ametlikus teadaandes toetati EVKÜL-i avaldust. Märkimisväärne on asjaolu, et Venemaa välisministeeriumi pöördumise teksti mõned lõigud on väga sarnased EVKÜL-i ja EÜRP varasematele avaldustele. Venemaa välisministeeriumi poolt esitatud avalduse sõnastusest ja avalduse esitamise kiirusest järeldub, et A. Prisjažnõi esitas EVKÜL-i avalduse samaaegselt ka Venemaa saatkonnale. Kaitsepolitsei andmetel ei saa välistada ka seda, et EVKÜL-i ja EÜRP avalduste tekstid olid eelnevalt Venemaa saatkonnaga kooskõlastatud.

Kasutades enda positsiooni Interfaxi Eesti korrespondendina, avaldas A. Prisjažnõi Paldiskis toimunu kohta iga päev mitu uudist, mille sõnastus oli teadlikult Eestit halba valgusesse asetav ja seega suunatud Eesti riigi vastu. A. Prisjažnõi tegevuse tulemusena asus ka Venemaa meedia Paldiskis toimunut aktiivselt kajastama. Ajavahemikus 30.07.2001 - 01.08.2001 avaldati erinevates Venemaa ajalehtedes (*Rossiiskaja Gazeta*, *Vremja Novostei*), uudistesaadetes (RIA-Novosti, Rosbalt) ja internetiväljaannetes (Polit.ru, NTV.ru, Lenta.ru, Strana.ru) Paldiski intsidendi kajastavad uudised, mis näitasid Eestit Venemaa avalikkusele rassistliku riigina. Nii õnnestus Prisjažnõil ühelt poolt mustata Eesti riigi ja kaitseväge mainet ja teisalt näidata EVKÜL-i venekeelse elanikkonna eest hoolitseva organisatsioonina. Suure tõenäosusega tõi just A. Prisjažnõi tegevus kaasa ka Venemaa välisministeeriumi avalduse.

Eesti kui väikeriik suudab oma jõududega taoliste suunatud ja teadvalt valede või negatiivsete uudiste leviku tõkestamiseks väga vähe ära teha. Samuti on üldtuntud tõsiasi, et esimesena ütlejat usutakse alati rohkem kui teisena rääkijat, mistõttu hilisemad kommentaarid vaeuudistele ja psühholoogilisele mõjutamisele võivad tunduda tühipalja eneseõigustusena ning informatsiooni tarbijates nendesse külvatud kahtlusi veelgi süvendada.

Teist laadi aktiivne üritus on traditsioonilise ehk diplomaatilise katte all tegutsevate luureohvitseride mõjutustegevus ühiskonna arvamusiidrite või nende lähedal seisvate isikute hulgas, mis pikemas perspektiivis on suunatud sellele, et välisriigile olulistes huvides langetatavad otsused kulgeksid sellele riigile positiivses suunas, olles samal ajal tavaliselt tulutud või koguni ebasoodsad asukohariigile. Seda laadi mõjutustegevust võib nimetada positiivne mõjutamine kuivõrd eelmises osas mainitud tegevus on kindlalt negatiivne mõjutamine.

Viimastel aastatel on arvutialane kuritegevus tekitanud palju peavalu väga erinevatele maailma õiguskaitsestruktuuridele. Niisuguse uue kuriteoliigi diapasoon on väga lai, ulatudes lasteporno levitamisest kuni ebaseadusliku sissetungimiseni salajastesse valitsusasutuste serveritesse. Riiklikesse andmebaasidesse tungimise juhtumite avastamine ja uurimine kuuluvad tavaliselt eriteenistuste töövaldkonda. Viimasel ajal maailma avalikkuse ette

jõudnud nn. spioonijuhtumid on olnud kõik suuremal või vähemal määral seotud infotehnoloogia arenguga maailmas, eriti arenenud riikide eriteenistuste käsutuses olevate arvutisüsteemide arenguga. Arenenud maailmas üldlevinud põhimõtte ühendada erinevad infotehnoloogilised andmebaasid ühtse tervikuna funktsioneerivasse süsteemi on loonud paratamatult ka uusi julgeolekuriske sensitiivsete ja eriti riigisaladusi sisaldavate andmekogude turvalisuse tagamisel. Niisuguste suurte andmekogude või infosüsteemidega igapäevaselt kokku puutuvad isikud on muutunud ammu ahvatlevaks märklauaks võõrriikide eriteenistustele. Põhjuseks asjaolu, et nimetatud isikute hulgas leidub alati neid, kes olulisele informatsioonile juurdepääsu tajudes ei suuda hoiduda ahvatlusest seda informatsiooni salaja kellelegi edasi müüa.

Teiseks oluliseks riskiallikaks on arvutisüsteemide arengu ja allhangete võrgu keerukuse tõttu tekkivad julgeolekuohud ehk tänapäeva arvutite riist- ja tarkvara tootjad, sest erinevad alltöövõtjad võivad osutada mõne niisuguse isikute grupi käsilasteks, kelle tegevus on suunatud võõrastesse andmekogudesse tungimisele andmete varastamise eesmärgil. Seetõttu peab julgeoleku kaalutlustel tähtsamate infotehnoloogiliste seadmete soetamisel alati kontrollima lepingupartnerite tausta ja renomeed ning täielikult välistama igasuguse piraattoodangu kasutamise infotehnoloogilistes süsteemides. Oluliseks julgeolekuriskiks infotehnoloogiliste vahendite kasutamisel ja andmete edastamisel on ka inimlik lohakas ja hoolimatus. Viimasel juhul väärneb märkimist, et riigisaladusi tohib infotehnoloogiliste vahendite kaudu edastada vaid krüpteeritud kujul, kuid senini kindlaim vahend igasuguse riigisaladuse avalikuks tuleku vältimiseks on siiski paberkandja ehk traditsiooniline dokument.

Eeltoodud teemaga on tihedalt seotud ka teaduse ja kõrgtehnoloogia valdkondi puudutava salakuulamise pidev laienemine maailmas. Mõned maailma riikidest arendavad praegu aktiivset tööstusspionaaži Põhja-Euroopas. Eesti teaduse ja tööstuse arenedes on sarnase tegevuse ilmumine prognoositav ka Eestis, mille geograafiline lähedus kõrgtehnoloogia valdkonnas olulist rolli etendavatele riikidele on juba praegu tööstusspionaažiga seonduvalt huvi ärganud. Maailmapraktikas kehtib range põhimõtte, kus teatud tehnoloogiate ja seadmete, millel võib olla kahene kasutus (nii tsiviilotstarbeline kui ka sõjaline), import-eksport on mõningatesse maailma piirkondadesse ja riikidesse kas tõkestatud või piiratud. Keeldudest möödahiilimiseks ja vajaliku kauba hankimiseks võidakse taolistes valdkondades tegutsevatele usaldusväärsete riikide äriesteetele pakkuda ülisoodsaid tehinguid ja suurt vahendustasu. Taoliste tehingute toimumine ja avalikuks tulek näiteks Eestis kahjustaks oluliselt Eesti rahvusvahelist mainet. Kaitsmaks Eestit lähiaastatel prognoositava teaduslik-tehnilise salakuulamise vastu, tehti juba praegu vastavad muudatused ka *Riigisaladuse seadusesse*.

Pikem tulevikuperspektiiv näiteks Euroopa Liiduga ühinemisel toob kindlasti ka Eesti jaoks päevakorda riigipiiride kadumise nende senisel kujul. Ühise viisaruumi tekke ja piirikontrolli nõrgenemisega ühinevas Euroopas tuleb Eestil arvestada nii välisriikide eriteenistuste kui ka kuritegelike ja terroristlike organisatsioonide liikmete lihtsustatud liikumise ja tegevusega kogu Euroopa ulatuses. Sellel hetkel on ilma tõhusalt toimivate eriteenistuste ja sellealase rahvusvahelise koostööta raske tõkestada eelmainitud gruppide liikmete ebaseaduslikku tegevust. Vaieldamatult suureneb seetõttu ka julgeolekuasutuste ressurside vajadus. Vastasel korral saabub hetk, millal Eesti ei suuda enam kontrollida oma riigis mingil kindlal ajahetkel viibivaid isikuid ja nende tegevust.

Riigisaladuste kaitse

Paralleelselt vastuluurega on riigisaladuste kui riigi julgeoleku ühe garantii kaitsmine üks Kaitsepolitsei ameti peamisi prioriteete. Vastuluure põhiliseks ülesandeks siinjuures ongi kaitsta välisriikide eriteenistuste eest eriti rahvusvaheliste organisatsioonidega liitumise protsessi ja Eesti Vabariigi kaitsevõimet puudutavat informatsiooni. Kuna Eesti Vabariik pretendeerib erinevate rahvusvaheliste organisatsioonide liikmeks saamisele, on üheks liitumise eeltingimuseks toimiva riigisaladuse seaduse olemasolu, sest vastasel korral ei ole võimalik partneritega salajast informatsiooni vahetada. Seega ohustaks riigisaladuste nõrk kaitse Eesti riigi majanduslikke ja poliitilisi huve.

Integratsioon Euroopa Liitu ja NATO-sse sunnib Eestit ja sealhulgas ka Kaitsepolitsei ametit vastutama julgeoleku eest laiemalt. See tähendab tõhusat julgeolekualast koostööd nüüd ja tulevikus nii kõikide nimetatud organisatsioonide liikmesriikide kui ka muude partnerriikidega. Oma riigi julgeolekut saab tänapäeva maailmas tagada vaid usaldusliku rahvusvahelise koostööga, sh. salastatud julgeolekualase teabe vahetusega. Üheks rahvusvahelise usalduse ja aktsepteerituse kriteeriumiks on kahtlemata riigisaladuse kaitse tagamine ja organiseerimine riigis. 2001. aastal sõlmis Eesti salajase teabe vahetamiseks ja kaitseks bilateraalsed lepingud Saksamaa, Itaalia ja Norraga. Varasemast ajast kehtivad niisugused lepingud Soome, Läti, Leedu, USA, NATO ja WEU-ga. Läbirääkimised vastavate lepingute sõlmimiseks on juba lõpetatud ka Poola, Kreeka ja Rootsi ning veel käimas Tšehhi, Prantsusmaa, Ungari, Hollandi, Slovakkia, Šveitsi, Türgi ja Suurbritanniaga.

Eesti integreerumisel NATO-sse ja Euroopa Liitu peame pakkuma omapoolset valmisolekut kaitsta ühistel põhimõtetel meie partnerite saladusi. Seega peab Eesti riik kindlustama nende organisatsioonidega võrdväärselt ka riigisaladuse kaitse. Selline riigisaladuse kaitse taseme ühtlustamine omab integreerumisprotsessis olulist rolli, kuna ükski riik ega rahvusvaheline organisatsioon ei ole nõus usaldama oma saladusi riigi kätte, kes ei suuda neid piisavalt kaitsta. Teisest küljest ei ole võimalik olla organisatsiooni täisliige ja sealjuures mitte omada täielikku juurdepääsu organisatsiooni tööd korraldavatele ja organisatsiooni sees ringlevatele materjalidele, sealhulgas salajastele materjalidele.

Juba enne seaduste ühtlustamisprotsessi algust oli Eestil olemas teatud edumaa, kuna ka hetkel kehtiv *Riigisaladuse seadus* on juba koostatud selliselt, et riigisaladuse kaitse ühtlustamine eelmainitud organisatsioonides kehtivate standarditega oleks võimalikult lihtne. Edumaa saavutati tänu sellele, et seaduse loomisel võeti arvesse NATO-s, Euroopa Liidus ja teistes rahvusvahelistes organisatsioonides, mille liikmeteks Eesti Vabariik pürgib, kehtivad riigisaladuse kaitse põhimõtted. Euroopa Liidus ja NATO-s kehtivatest põhimõtetest on lähtunud nii riigisaladuse tasemete süsteemi kui ka riigisaladuse kaitse korra juurutamisel. Edasine ühtlustamine seisneb eelkõige üksikute sätete lisamisega seadusesse ja rakendusaktidesse ning juurdepääsuluba taotlevate ja seda omavate isikute suhtes läbiviidava julgeolekukontrolli viimises täielikku vastavusse NATO-s ja Euroopa Liidus kehtivate põhimõtetega. Kuna kaitsepolitsei rolliks on tagada riigisaladuse kaitse tsiviilasutustes, siis osaleme siseministeriumi ja kaitseministeriumi ühise töögrupi seadusloomeprotsessis, mis peaks ühtlustama Eesti riigisaladuse kaitset puudutava

seadusandluse vastavate WEU ja NATO aktidega. Muudatuseelnõu on jõudnud Riigikogusse. Kogu ühtlustamisprotsessis on Kaitsepolitsei ametil kui *Riigisaladuse seaduse* peamisel rakendajal oluline roll.

Kaitsepolitsei ülesanded riigisaladuse kaitsel on:

- julgeoleku kontrolli teostamine loa taotlejate suhtes
- loa vajalikkuse ja andmise otsustamine
- riigisaladuse kaitse programmide ja süsteemide olemasolu ja korrasoleku kontrollimine
- koolituse läbiviimine riigisaladuse kaitse küsimustes

Lisaks juurdepääsuloa saamist või pikendamist taotlevate ja juurdepääsuluba omavate isikute julgeolekukontrollile kontrollib kaitsepolitsei koostöös riigisaladust valdavate asutustega pidevalt riigisaladuse kaitse korras sätestatud tingimuste täitmist riigisaladust valdavate asutuste ja isikute poolt. Nimetatud valdkonnas võib lugeda positiivseks saavutuseks, et alates 1994. aastast ehk teisisõnu kogu riigisaladuse süsteemi loomise ja ellurakendamise aja jooksul ei ole Eestis aset leidnud mitte ühtegi riigisaladuse seaduse või selle alusel antud akti rikkumist, mis oleks kaasa toonud mõne isiku kriminaalkorras karistamise.

Üheks oluliseks ja täiesti uueks töövaldkonnaks 2002. aastal kujuneb riigis tööstusjulgeoleku korraldamine, millega luuakse Eesti ettevõtetele, teadusasutustele jt. võimalus osaleda rahvusvahelistes julgeolekualastes hangetes.

Rahvusvahelise terrorismi ennetamine

11. septembri 2001 traagilised sündmused Ameerika Ühendriikides teadvustasid kogu maailmale šokeerivalt märksõna "terrorism". Kuigi Eesti riik ja tema kodanikud seekord islami terroristide viha ja vägivalla ohvriks ei langenud ning ka kogu kümneaastase taasiseseisvumisaja vältel ei ole Eesti territooriumil mitte ühtegi rahvusvahelise terrorismi mõiste alla kvalifitseeritavat kuritegu toime pandud, peame oma moraalseks kohustuseks aastaraamatus terrorismivastase võitluse valdkonda üksikasjalikumalt käsitleda.

Kriminaalkoodeksi § 64-1 defineerib terrorismina *isikule, ettevõttele, asutusele või organisatsioonile kallaletungimise, samuti vara hõivamisele, purustamisele või rikkumisele või inimeste hävitamisele või tervisekahjustuste tekitamisele suunatud tegude toimepanemist sõja või rahvusvahelise konflikti provotseerimise või muul poliitilisel või usulisel eesmärgil*. Olulise tunnuseks tuleb siinjuures vaadata just viimast lõiku - et teatud tegu omaks terrorismi tunnuseid, peab selle eesmärgiks olema:

- sõja provotseerimine**
- rahvusvahelise konflikti provotseerimine**
- muu poliitiline eesmärk**
- muu usuline eesmärk**

Peab märkida, et terrorismi mõiste on Eesti õigusruumis aegade jooksul oluliselt muutunud.

Eesti NSV kriminaalõiguses oli terrorismi mõiste tihedalt seotud nõukogude korda õõnestava ning poliitilist konflikti esilekutsuva tegevusega. Kuriteo objektiivne külg hõlmas siin *riigi- või ühiskonnategelase, võimuesindaja või välisriigi esindaja tapmist või üliraske kehavigastuse tekitamist*.

7. mail 1992 kehtestas Ülemnõukogu Eesti Vabariigi Kriminaalkoodeksi. Terrorismi mõiste oli siin sätestatud küllaltki omapäraselt - nimetatud kuritegu seostati tollal aktuaalse organiseeritud kuritegevuse vastase võitluse tõhustamise eesmärgil kuritegeliku ühenduse loomisega. Koodeksi järgi oli terrorism *isikule, ettevõttele, asutusele või organisatsioonile kallaletungimise, samuti vara purustamisele või rikkumisele või inimeste hävitamisele või tervisekahjustuste tekitamisele suunatud tegude toimepanemise eesmärgil kuritegeliku ühenduse loomine või sellest osavõtt või osavõtt sellise ühenduse poolt toimepandud kuriteost*.

Kuna niisuguses redaktsioonis oli nimetatud paragrahvi alla kvalifitseeritud kuritegude toimepanemist väga raske tõestada, siis viidi 1996. aastal Kriminaalkoodeksisse tehtud muudatustega kuritegeliku ühendusega seotud kuriteod teise paragrahvi alla, terrorismile aga omistati käesoleva ajani kehtiv ning mõiste rahvusvahelise käsitlusega ühtiv tähendus. Terrorismi eest näeb Eesti kriminaalõigus olenevalt kuriteost ning konkreetsest koosseisust karistusena ette vangistuse 5 aastast kuni eluaegse vabadusekaotuseni. 1998. aastal vastu võetud parandustega kaotati Eestis surmanuhtlus - seni oli kriminaalkoodeksis viis kuritegu, mille eest võis kohus inimest karistada surmanuhtlusega, neist kaks olid terrorismi koosseisud.

Uues Karistusseadustikus on terrorism paigutatud riigivõimu vastaste süütegude alla. Terrorismi defineeritakse eelnõus kui *tervisekahjustuse tekitamisele, surma põhjustamisele või vara hõivamisele, rikkumisele või hävitamisele suunatud teo toimepanemist sõja või rahvusvahelise konflikti provotseerimise või poliitilisel või usulisel eesmärgil. Terrorismi eest karistatakse 3-12-aastase vangistusega või eluaegse vangistusega*.

Võrreldes nimetatud redaktsiooni kehtiva kriminaalkoodeksiga, siis olulist erinevust kuriteo koosseisus ei ole. Küll aga võimaldab uus karistusseadustik kohtule laiemat otsustusõiguse sanktsiooni määramisel ja seda hoolimata kuriteo tagajärjest või sellest, kas kuriteo ohver oli välisriigi esindaja või mitte. Siinkohal tuleb siiski rõhutada, et kuna uus karistusseadustik on alles menetlemisstaadiumis, siis võib ka tsiteeritud paragrahvi sõnastus enne kehtima hakkamist veel muutuda.

Kui võrrelda Eesti kriminaalkoodeksis sätestatud terrorismi mõistet teiste riikide seadusanduste ja rahvusvahelise õigusega, siis tuleb märkida, et ÜRO on võtnud vastu üle kümne terrorismi vastu võitlemise konventsiooni, mis käsitlevad erinevaid rahvusvahelise terrorismi ilminguid ning annavad riikidele suuniseid terrorismi vastu võitlemiseks ning oma seaduste täiustamiseks.

Tänapäeval saab rahvusvahelise terrorismi mõiste alla paigutada üha uusi kuritegusid. Antud mõiste laieneb pidevalt ning on jõudnud traditsioonilistest plahvatustest, vägivallaaktidest ja lennukiröövidest sellistele aladele nagu tuumaterrorism, küberterrorism, aga ka terrorismi finantseerimine. Samas piirab ühelt poolt terrorismi mõistet rahvaste vabadusvõitlus ja õigus

enesemääramisele. Teisalt ei saa terrorismi alla paigutada aga rahvusvahelist majanduslikel eesmärkidel toimivat organiseeritud kuritegevust. Täna võib rahvusvahelistele allikatele tuginedes terrorismi defineerida kui õigusvastast tegevust:

- mis seisneb jõu kasutamises või sellega ähvardamises;
- mis on suunatud riigi, isikute või organisatsioonide või nende vara vastu;
- mille eesmärgiks on saavutada muutusi riigi poliitilises või sotsiaalses korralduses.

Esitatud definitsiooniga haakub üldjoontes ka Eesti kriminaalkoodeksi terrorismi mõiste.

Terrorismivastase võitluse teostamiseks loodud seadusandlikust baasist rääkides tuleb rõhutada veel üht asjaolu - rahvusvahelise koostöö tähtsust ja vajalikkust -, mille on tinginud eeskätt terroristid ise, kelle tegevus on muutunud üha enam riigipiireületavaks ja rahvusvaheliseks. Heameelega võib tõdeda, et seadusandlik baas koostööks rahvusvahelisel tasandil on Eestis olemas. Eesti on ühinenud Terrorismi tõkestamise Euroopa konventsiooniga, mis võeti vastu Strassbourgis 27. jaanuaril 1977. Nimetatud konventsioon kehtestab terroristide vastastikkuse väljaandmise alused ning igakülgse vastastikkuse abiandmise kohustuse riikidele terrorismitunnustega kuritegude menetlemisel. Riigikogu ratifitseeris nimetatud konventsiooni 29. jaanuaril 1997.

Terrorismivastase võitluse tõhustamiseks ratifitseeris Riigikogu 22. novembril 1995 ka Plastiliste lõhkeainete avastamiseks nende märkimise konventsiooni, mis võeti vastu 1. märtsil 1991 Montrealis. 11. juulil 2000 kiitis valitsus heaks ÜRO Terrorismi rahastamise tõkestamise konventsiooni, mis avati allakirjutamiseks 10. jaanuaril 2000 New Yorgis. Lisaks näevad Eesti ja välisriikide koostööd terrorismi tõkestamisel ette mitmed bilateralsed sõpruse ja koostöö lepingud (Riigikogu on ratifitseerinud vastavad lepingud Poola, Ungari, Ukraina, Prantsusmaa, Türgi, Tšehhimaa, Kasahstani ja Moldovaga). Ka on Eesti sõlminud mitmete riikidega (Ungari, Saksamaa) spetsiaalsed organiseeritud kuritegevuse ja terrorismivastase võitluse koostöökokkulepped, millised näevad eeskätt ette informatsiooni vahetamise ettevalmistatavate või toimepandud terroriaktide ning terroristlike grupeeringute kohta. Eestil on paljude riikidega ka vastastikkuse õigusabi andmise lepingud kriminaalasjade menetlemisel.

Kõikide nimetatud rahvusvaheliste õigusaktide eesmärgiks on tagada parem riikidevaheline koostöö terrorismi vastu võitlemisel. Teisalt on Eesti endale rahvusvahelisi kohustusi võttes näidanud üles valmisolekut anda oma tõhus panus ülemaailmsesse terrorismivastasesse võitlusesse.

01.03. 2001 jõustunud *Julgeolekuasutuste seaduse* kohaselt on võitlus terrorismiga ning terrorismi tunnustega kuritegude tõkestamine Eestis Kaitsepolitsei ameti ülesandeks. Olukorras, kus Eestis terrorismina kvalifitseeritavat kuritegevust ei esine, on oluline jätkata eelkõige jõupingutusi terrorismi edaspidiseks ärahoidmiseks ja tõkestamiseks, püüdes võimalikult täpselt prognoosida ja hinnata võimalikke terrorismiohte. Ühelt poolt võib vajadus terroriakte toime panna tekkida mõnedel riigisisestel tegutsevatel äärmusgrupeeringutel, teisalt ei saa välistada aga nn. välismaistelt terroriorganisatsioonidelt tulevate tellimuste täitmist. Nii peame terrorismivastaste ürituste planeerimisel olema kursis maailmas tegutsevate suurimate ohugruppide tegevuse ja üha uuenevate terroristide võitlusviisidega. Koostöös sõbralike välisriikidega kontrollitakse ka välismaiste terroristlike rühmituste ja

meile teadaolevate isikute seoseid Eestiga. Eesti ajaloolis-geograafilist positsiooni arvestades tuleb hoolikalt jälgida võimalikke ida poolt tulevaid ohufaktoreid, eriti seoses Tšetšeenia sõja ja Kesk-Aasia regioonis tegutsevate islami terroristidega.

Terrorismiohte hinnates peab mainima, et terroristlike aktide toimepanemisel lasub suur osa ka kurjategijatel, nimetagem neid näiteks terroristide käsilasteks, kes osalevad terroriaktide kavandamisel ja täideviimisel peamiselt rahalistel kaalutlustel. Seetõttu on lisaks Kriminaalkoodeksi terrorismi paragrahvide kaitsepolitsei uurimisalluvuses ka sellised kuriteokoosseisud nagu:

- *tahtlik tapmine, mis pandi toime lõhkeseadeldise või lõhkematerjali kasutamisega (KrK § 101 p 9);*
- *vara tahtlik hävitamine või rikkumine lõhkeseadeldise või lõhkematerjali kasutamisega, mis põhjustas isiku surma (KrK § 144 lg 2);*
- *lõhkeseadeldise või selle valmistamiseks vajaliku osa ebaseaduslik valmistamine, omandamine, hoidmine, edasitoimetamine, müümine või üleandmine (KrK § 207-4);*
- *kuritegelikku ühendusse kuulumine või selle organiseerimine või sellesse liikmete värbamine või sellise ühenduse või selle osa juhtimine, kui ühenduse eesmärgiks on terrorism või terroristliku akti välisriigi esindaja vastu toime panemine (KrK §§ 196-1, 64-1, 65).*

Viimaste puhul on tegu terrorismiga piirnevate kuriteokoosseisudega, kuigi inimeste tavakäsitus ning isegi meedia lahterdavad sellised kuriteod tihti samuti terrorismiks. Rahva seas juurdunud arusaama põhjuseks võib olla terrorismi kui legaalmõiste enda muutumine Eesti õiguses, millest oli eespool juttu. Samuti kiputakse terroristidele iseloomulikku tegevusarsenali nagu plahvatused, pommiähvardused ja inimröövid siduma alati just terrorismi enda mõistega, mis aga juriidiliselt ei ole korrektne, sest kriminaalkoodeksi järgi kvalifitseeritakse kuritegu terrorismina eeskätt kuriteo eesmärgi ja kurjategija motiivi järgi.

Seadusandja on teinud ka nn terrorismiga piirnevate koosseisude uurimise ülesandeks eeskätt terrorismi vastu võitlevale julgeolekuasutusele ühelt poolt seetõttu, et nimetatud kuritegude avastamine (näiteks võitlus lõhkeseadeldiste valmistajatega) kätkeb endas preventiivset, terrorismi ennetamisele suunatud tegevust. Teisalt aga on just plahvatusi toime panevad organiseeritud allilmagrupeeriingud välismaiste terroriorganisatsioonide võimalike tellimuste kohalikud täitjad, kui terroristidel peaks tekkima vajadus Eestis terroriakte toime panna. Siin ongi oluline võimalike terroristlike kalduvustega isikute kindlakstegemine ja grupeeringute tegevuse paljastamine ning võimalusel terroristide riigist väljasaatmine.

Sageli on lõhkeseadeldiste valmistajad seotud kuritegelike grupeeringutega, kes kasutavad neid ära plahvatuste toimepanemisel. Plahvatuste tellija-organiseerija, pommi valmistaja ja realselt plahvatuse täideviija on tihti erinevad inimesed ning taolise ahela kindlakstegemine ja kõigi plahvatusega seotud isikute süü tõendamise võib osutada küllalt keerukaks. Teisalt tuleb jälgida ka kohalikke vähemuskogukondi ning äärmuslikult meelestatud rühmitusi, kes lõikaksid terroriaktidega poliitilist profiiti.

Eestis viimasel kümnendil (1991-2001) toimunud plahvatusi analüüsidest on märgatav selge langustendents nii plahvatatuste arvu, hukkunute kui ka tekitatud materiaalse

kahju osas. Kui 1995. aastal pandi Eestis toime rekordilised 81 plahvatust (10 hukkunut), siis 2000. aastal registreeriti vaid 31 plahvatust (2 hukkunut), mis on väikseim arv pärast 1992. aastat. 2001. aastal vähenes plahvatuste arv veelgi (25 plahvatuseni), kuigi surma sai üks inimene rohkem kui 2000. aastal. Kolmele hukkunule lisandus 9 vigastatut. Pommiähvardusi tehti 2001. aastal 214, neist koolides 112. Statistika järgi on ka nende arv võrreldes eelmise aastaga kaks korda vähenenud.

Kuigi keerukate plahvatuste avastamine võib võtta aastaid, on siseriikliku turvalisuse tagamiseks siiski oluline õiguskaitseorganite operatiivne tegutsemine vahetult plahvatusele järgneval ajal ning siit tulenev plahvatuse võimalikult kiire avastamine. Nii on alati meeldiv tuua näiteid, mille puhul on õiguskaitseorganid suutnud terrorismikahtlusega kuriteod avastada ajal, mil teema on ühiskonnas veel nii-öelda "kuum".

2000. aasta enim ühiskonna meeli ärevil hoidnud sündmusteks olid kahtlemata 19. mail Tallinna kesklinnas Stockmanni kaubamajas kuuetunnise vahega toimunud kaks plahvatust. Kuigi lööklaine ei olnud väga suur (üks isik sai raskeid ja üks kergeid kehavigastusi), pandi kuriteod toime väga rahvarohkes kohas ning seetõttu pälvisid plahvatuste asjaolud ja edasine eeluurimine nii meedia kui üldsuse kõrgendatud tähelepanu. Kuna plahvatuste puhul ei saanud välistada terrorismiakti, tegi prokuratuur kriminaalasja eeluurimise ülesandeks kaitsepolitseile. Läbiviidud jälitus- ja uurimistoimingutega tehti kindlaks kolm noort inimest, kes organiseerisid ja panid nimetatud plahvatused toime, kavatsusega pressida kaubamajalt välja 2 miljonit krooni. Lisaks esitati süüdistused veel kolmele isikule, kes varustasid kurjategijaid lõhkeainega. Stockmanni plahvatuste kriminaalasja eeluurimine lõpetati 10. oktoobril 2000 (vähem kui 5 kuud peale plahvatuste toimumist). Praegu on kriminaalasi kohtu menetluses. Ühelt poolt näitas Stockmanni juhtum, et Eestis on terrorismitunnustega plahvatused võimalikud. Teisalt aga tõestas kuriteo kiire avastamine ja süüdlaste tabamine õiguskaitseorganite valmidust võidelda potentsiaalsete terroristidega, andes nii olulise signaali ka isikutele, kes edaspidi taolisi akte kavandavad.

Sugugi väheoluliseks ei saa pidada antud juhtumi puhul terrorismiversiooni ümberlukkamist. Kujukaks võrdluseks on analoogilised intsidendid Läti pealinna Riia südalinna kaubamajas "Centrs" 17. augustil 2000, kus kahes plahvatuses sai surma 1 ja vigastada 35 inimest. Kuigi uurijad peavad tõenäolisemaks versiooni, mille kohaselt oli tegu ärikonkurentide kättemaksu, mitte terrorismiga, ei ole nimetatud plahvatuste korraldajaid tabatud. Eestis läbi viidud uurimine Stockmanni ja "Centrsi" plahvatuste vahelisi seoseid ei tuvastanud.

Terrorismivastases võitluses on plahvatuste avastamise kõrval Eesti teiseks prioriteediks lõhkeseadeldisi ning lõhkeainet valmistavate ja müüvate ning illegaalse relvaäri tegelevate isikute paljastamine ning kinnipidamine. Siit võib kohe tõmmata seosed ühelt poolt plahvatuse toimepaneivate kurjategijate ning teisalt organiseeritud allilmagrupeeriingutega.

2001. aastal algatati kaitsepolitseis lõhkeseadeldise või selle valmistamiseks vajaliku osa ebaseadusliku valmistamise, omandamise, hoidmise, edasitoimetamise, müümise või üleandmise suhtes 19 kriminaalasja, millest 7 saadeti kohtusse arutamiseks, veel 5 asja on kohtusse saatmisel, 3 lõpetati ja 4 on menetluses. Kokku avastati ja tehti kahjutuks 4 omavalmistatud lõhkeseadeldist. Läbiviidud operatsioonide käigus konfiskeeriti 16,244 grammi lõhkeainet (võrdluseks: 2000. aastal 25,5 kilogrammi), 15

granaati, 11 sütikut ja 17 elektridetonaatorit. Lisaks sellele võeti kurjategijatelt ära 3 (2000. aastal 8) töökorras lõhkeseadeldist.

Lõhkeainega seotud kuritegude vähenemisega seoses tuleb silmas pidada, et Nõukogude armee poolt mahajäetud sõjaväeosades leiduv lõhkeaine, mida sai edukalt kasutada pommide valmistamiseks 1990-ndate aastate algul, on hakanud lõppema. Seetõttu on kurjategijad lõhkeainete hankimiseks uue tendentsina huvitatud kontaktidest Eesti kaitsejõududes. Nii varastas endine Tartu Üksik-jalaväepataljoni ajateenija Aleksandr Frunze 2000. aasta aprillis Võru maakonnas Kuperjanovi pataljonis toimunud lõhkamisõppustel salaja talle lõhkelaengute valmistamiseks, s.o. teenistusalaselt kasutamiseks väljastatud lõhkematerjali (helbelist trotüüli TNT) - kokku vähemalt 250 grammi, samuti detoneerivat nööri, millest eraldas 2 grammi kõrgendatud lõhkevõimsusega lõhkematerjali (pentriiti TEN). Hiljem valmistas A. Frunze neist ebaseaduslikult lõhkeseadeldise, hoidis seda juuni lõpuni 2000 tema kasutuses olnud sõiduautos VAZ-2104, kuni andis selle ebaseaduslikult üle Aleksandr Ivtšenkole. Nii Aleksandr Frunze kui Aleksandr Ivtšenkole langetatud süüdimõistvad kohtuotsused on juba jõustunud, sest 23.10.2001 jättis Tartu Ringkonnakohus need muutmata ning Riigikohus keeldus menetlusloa andmisest.

Teise näitena tuleb mainida juhtumit, kus Kaitseväe Meegomäe Lahingukooli kaprali auastmes autojuht Jan Ojala omandas 2001. aasta kevadel 3,6 kg tööstuslikult valmistatud tsiviilkäibes keelatud lõhkematerjali trotüül (TNT) ja umbes 400 grammi lõhkematerjali ammoniit, lõhkeseadeldisi ning nende valmistamiseks vajalikke osi: ühe F-1 ja kaheksa RGD-5 käsigranaati, üheksa käsigranaadi sütikut, umbes 5 meetrit süütenööri, neli elektriliselt ja kaheksa süütenõoriga initseeritavat detonaatorit. Nimetatud lõhkematerjali ja esemeid hoidis ja toimetas Jan Ojala aprillis Andrei Sumerkini maakodu Võru vallas Meegomäe külas, kus müüs ning andis üle Jaanus Mutsule ja Andrei Sumerkinile. 15. mai õhtul 2001 peeti Jaan Muts ja Andrei Sumerkin Võru linnas kaitsepolitsei töötajate poolt kuriteo matkimise tulemusena kinni ajal, mil nad püüdsid müüja ja üle anda kuriteo matkimisele kaasatud tunnistajale eelpool nimetatud lõhkematerjali ja esemed. Süüdimõistev kohtuotsus Jaanus Mutsu ja Andrei Sumerkini osas jõustus 10.10.2001, kui Tartu Ringkonnakohus jättis esimese astme kohtu otsuse muutmata.

Kirjeldatud kriminaalasjast eraldati materjalid iseseisvaks menetluseks Helene Leisi suhtes, kes olles tegevteenistuses Kaitseväe Lahingukoolis Relva- ja laskemoonalao laohoidjana, pani toime teenistuslaselise lohakuse, võimaldades eelpool nimetatud Jan Ojalal laost ebaseaduslikult omandada tsiviilkäibes keelatud lõhkematerjali. H. Leis tunnistas end eeluurimisel süüdi ning 31.07.2001 mõistis Võru Maakohus H. Leisi lihtmenetluse korras süüdi.

Viimasel ajal on täheldatud Eestis ka uut liiki lõhkeseadeldiste - kirjapommid ja peilerpommid - levikut. 6. märtsil 2000 saadeti ühele Tartu naiskunstnikule väidetavalt Tallinna muuseumist pakk, mille sisu tundus talle kahtlane. Kohalekutsutud eridemineerijad leidsid pakist ehtsa, tugeva purustusjõuga kirjapommi, mis oleks paki avamise korral plahvatanud. Eeluurimisega tehti kindlaks, et pommi valmistas ja saatis teele nimetatud kunstniku ekselukaaslane Peeter Kõiv. 06. juunil 2001 karistas Riigikohus pommi valmistajat raskendavalt asjaoludel tahtliku tapmise katse eest 9-aastase vabadusekaotusega.

Ainsa kahetsusväärse ja Eesti mainet kahjustava juhtumina tuleb Ameerika Ühendriikides 11. septembril aset leidnud traagiliste sündmuste järel mainida 17.09.2001 kell 13.57 Kohtla-Järve Ahtme linnaosas asuvast Ahtme Gümnaasiumist elektronpostiga Valgesse Majja aadressile "president@Whitehouse.gov" saadetud ähvarduskirja USA presidendile George W. Bushile. Kiri oli läkitatud hotmail.com ropu sisuga e-posti aadressilt "hui_tebe@hotmail.com" ja sisaldas verbaalseid ähvardusi USA riigipea aadressil. USA presidenti süüdistati 11. septembril toimunud ja ähvardati teda tappa nagu Kennedyt. Kirjas rõhutati, et rünnak oli tulnud meilt, küsiti, kuidas president tunneb end peale seda ning hoiatati teda afganistaanlasi puutumast.

Kaitsepolitsei suutis kiiresti tuvastada kirja kirjutanud ja saatnud isiku. Selleks isikuks osutus Ahtme Gümnaasiumis 11. klassi õpilane - korralikust perekonnast pärit hea õppeedukusega noormees. Noormehe sõnade kohaselt kirjutas ta kirja lihtsalt niisama, hetkelise idee ajel. Mitte mingisugust vihkamist tal USA vastu ei ole ja mitte midagi tõsist ta selle kirja saatmisega ei mõelnud. Samuti arvas ta, et kiri aadressaadini ei jõua. Enne kirja kirjutamist tegi ta igaks juhuks hotmail.com serveris endale uue e-maili aadressi nimega "hui_tebe@hotmail.com" ja salasõnaga "pederast". Pärast paljastamist tundis noormees oma ebaväärika teo pärast siirast kahetsust ja lubas, et selliseid asju enam ei kordu.

Kahjuks on maailma globaliseerumine ja infoühiskonna areng mänginud kätte uued võimalused ka terroristidele. Nii on ülimalt tõenäoline, et tulevikus jätab üha enam terroriste maha traditsioonilised meetodid - pommilahvatused ja tulirelvad - ning läheb riigistruktuuride tegevuse halvamiseks üle märksa varjatumatele ja efektiivsematele meetoditele nagu bioloogiline ja tuumaterrorism ning arvutihäkkerlus. Ka Eestis kasutavad nii era- kui ka riiklikud struktuurid ja inimesed kodudes teabe vahetamisel üha enam arvutivõrke, Internetti ja e-posti. On selge, et arvutivõrkude häired ja interaktiivse keskkonna rivist väljalangemine kahjustaks Eesti riigi ja majanduse toimimist samavõrd kui mastaapsed pommirünnakud.

Seetõttu on oluline ennetada ka Eesti arvutiseerumisega kaasnevat ohte ning võimalikku küberterrorit. Terroristid võivad valitsust ähvardada nii võrgu kaudu varastatud salainfo avalikustamisega kui ka mõnesse olulisse struktuuri sissemurdmisega. Eestist on teada juhtum, kus end Small Business Capitali nimelise firma taha varjav "ettevõtja" riputas Internetti üles kodulehe ning saatis väikeärimeestele kirju, kus pakkus 3000-kroonise aastamaksu vastu kaitset kuritegeliku vägivalla eest. Mittemaksmise korral ähvardas ta ettevõtet rahatrahvi ja füüsilise arveteklaarimisega. Õnneks tabas politsei arvutispetsialistist väljapressija peagi. On heameel tõdeda, et tegu oli labiilse üksiküritajaga, mitte aga välismaiste terroriorganisatsioonide või kohalike kuritegelike grupeeringutega seotud isikuga.

Kokkuvõtteks võib siiski tõdeda, et ohtu võimalikeks terroriaktideks Eestis saab jätkuvalt väikeseks hinnata. Kaitsepolitsei tegevus terrorismivastases võitluses on teatud mõttes dualistliku iseloomuga. Ühelt poolt kogutakse teavet isikute ja organisatsioonide kohta, kes oleksid huvitatud Eestis terroriaktide toimepanemisest. Teisalt aga menetletakse terrorismi ennetava tegevusena plahvatuste ning lõhkeseadeldistega seotud kuritegusid. Eesti õiguskaitseorganid annavad olemasoleva stabiilse olukorra püsijäämiseks endast parima.

Korruptsioonivastane võitlus

Eesti majanduse julgeolekut ohustavad tegurid võib jagada välismaalt tulenevateks ja siseriiklikeks. Viimaseid võib eeskätt seostada mitut liiki kuritegevusega. Organiseeritud kuritegevuse edukas funktsioneerimine ei ole võimalik ilma korruptiivsete sidemeteta riigiasutustes. Samuti ei ole uudis ega saladus, et organiseeritud kuritegevus saavutab oma tõelise tugevuse ja mõjuvõimu alles siis, kui on seatud sisse usaldusväärsed suhted korrumppeerunud ametnikega. Kuritegelikud grupeeringud on siin huvitatud nii ühekordsest kontaktist mõne konkreetse kuriteo toimepanemiseks kui ka püsivatest korruptiivsetest suhetest ehk nii-öelda “omast inimesest” riigiametis.

Eesti allilm on korruptiivsete suhete loomisel seni küllaltki ettevaatlikult tegutsenud. Sageli kasutatakse selleks vahendajaid, mille tulemusel võivad kuritegusid organiseerivad allilmaliidrid jääda kuritegelikule koostööle kallutatud ametnikule teadmata. Teise variandina üritavad kurjategijad suunata ametiasutusse tööle juba varem värvatud ja usaldusväärseid isikuid. Korrumppeerunud ametnikud võivad olla organiseeritud kuritegeliku grupeeringu kaastöötajad või järgmisel etapil kuuluda juba ise taolisesse grupeeringusse, luues nii kuritegeliku ühenduse kriminaalkoodeksi § 196-1 mõttes.

Tänapäeval võib Eestis tuua välja järgmised korruptsioonialtimald tegevusvaldkonnad, kus koostööst ametnikega on huvitatud ka organiseeritud grupeeringud:

Korruptiivsete sidemete loomine õiguskaitseorganites, eesmärgiga saada abi ja kaitset, kui peaksid tekkima “probleemid”, ning omada ligipääsu politseiinformatsioonile.

Siin on tegu tüüpilise siseriikliku julgeolekuriskiga, mille vastu võitlemisega tegelevad õiguskaitseorganite sisekontrollitalitused ning eriteenistused kõikjal maailmas. Iga kurjategija on huvitatud usalduslikest sidemetest õiguskaitseorganites. Teisalt on politseil ja jälitusametnikel eduka organiseeritud kuritegevuse vastase võitluse läbiviimiseks oluline leida kaastöötajaid ka allilmaga suhtlevatest ringkondadest. Nimetatud jälitustöö spetsiifiline valdkond sisaldabki endas vastava ametniku korrumppeerumise ohtu. Kurjategijad on huvitatud informatsioonist kavandavate politseioperatsioonide ning organiseeritud kuritegevuse vastases võitluses kasutatavate meetmete kohta. Samuti loodetakse nii-öelda oma jälitustöötaja kaitsele ning soosingule kriminaalasjade eeluurimisel.

Nii võivad kurjategijate ja politseinike sidemed olla ladusalt toimivad ja vastastikku kasulikud. Vastavate kontaktide iseloomu tuvastamine on keeruline, mis omakorda raskendab selles vallas ka võimalike altkäemaksu-juhtumite avastamist. Kaitsepolitsei menetluses on juhtum, kus organiseeritud kuritegevusega seotud Tallinna kriminaalpolitsei inspektor üritas tuttavale kaitsepolitseinikule vahendada kümneid tuhandeid kroone pistist, et mõjutada eeluurimist kriminaalasjas, mis käsitleb 105 kilogrammi haruldase muldmetalli salakaubavedu Venemaalt Eestisse. Kriminaalpolitseiniku korruptiivne tegevus paljastati kuriteo matkimisega.

Ebaseaduslikul teel riigilt või kohalikult omavalitsuselt mitmesuguste soodustuste või litsentside saamine.

Ametnik võib siin luua oma ametiseisundit kasutades ühele ettevõttele soodustingimusi, kuuludes samal ajal ise, varifirmade või lähisugulaste kaudu selle ettevõtte omanikeringi või juhatusse. Samal ajal saab korrumppeerunud ametnik ametikohast tulenevalt informatsiooni, mis annab talle ettevõtjana eelise konkurentide ees. Antud kuriteo puhul ei pruugigi varaline kahju olla otseselt täheldatav. Võimalik on aga prognoosida kahju, mida tekitati ühele ettevõttele monopoolse seisundi tagamisega. Sellega pärsiti turumajanduse vaba konkurentsi põhimõtet ja takistati põhjendamatult vaba ettevõtlust. Kannatajaks on nii riik (kellel jäävad saamata tulud ettevõtluse maksustamisest), legaalselt tegutsev firma (kel on võrreldes korrumppeerunud ametniku abi kasutava konkurendiga halvemad tingimused), kui tarbija (kes peab ebaterve konkurentsi või konkurentsi puudumise tõttu taluma kõrgemat hinda või halvemaid tingimusi). Korruptsioonikuritegude halvavat mõju kogu majandusele ei tohi alahinnata.

Kuritegelikule grupeeringule majanduslikult soodsate lepingute sõlmimine, osalemine riigi või kohaliku omavalitsuse poolt korraldatavatel tellimustel ja hangetel.

Kui rääkida korruptiivsetest skeemidest riigiasutustes, siis on kõige korruptsiooniohtlikumaks isikuteringiks mitmete riiklike allüksuste juhid, kes on moodustanud kas otseselt või varjatult oma haldusalas oleva tööliiniga paralleelselt äriühinguid, kellele müüakse riiklike projekte või tellimusi. Jätakuvalt kujutab suurt korruptsiooniohtu erinevate riigihankekonkursside läbiviimine ning riiklike investeringute suunamine. Tihti jäetakse riigihange korraldamata ning riigile alluvad struktuuriüksused jagavad tellimused mitmete äriühingute vahel ära alla riigihanke piirhinna või ei kuuluta üldse välja riigihankekonkurssi.

Teise mudelina kasutab ametnik ära ametikohast tulenevat teavet, mis võimaldab riigihankeid suunata temaga varifirmade või lähisugulaste kaudu seotud ettevõtetele. Spetsiifiliste ja eriteadmisi nõudvate tööde ja teenuste puhul annab ametikohast tulenev teave märgatava eelise konkurentide ees. Selles valdkonnas on esinenud juhtumeid, kus ametnik muudab riigihanke tingimusi ja tähtaegu, sest temaga seotud firma ei jõudnud õigeks ajaks pakkumist esitada. Välistada ei saa ka juhtumeid, kus korrumppeerunud ametnikud kuulutavad neile altkäemaksu andnud firma konkursi võitjaks või mõjutavad selles suunas hankekonkursi otsustajaid.

Täiendavad võimalused korruptsiooniks loob riigi ja kohaliku omavalitsuse funktsioonide üleandmine eraõiguslikele isikutele.

Avalike ülesannete erakättesse andmise problemaatika on Eestis jätkuvalt aktuaalne. Sellega kaasnevaid korruptsiooni- ja julgeolekuriske on aga vähem käsitletud. Tervikuna on erasektorile avalike funktsioonide andmise tendents positiivne, kuna erasektor on turumajanduse tingimustest tulenevalt vara parem majandaja. Vastutegevusena on siin siiski oluline jälgida nii üleandmisprotsessi ennast kui ka tagada juba loodud üksuste üle tõhus järelevalve ja finantskontroll. Parima tulemuse saavutamiseks tuleb siin välja töötada juriidiliselt korrektsed ja majanduslikult efektiivsed mudelid. Just riiklikud fondid ning sihtasutused on Eestis praegu üheks valdkonnaks, kus esineb finantsvahendite

väärkasutusi. Perspektiivis võib ennustada korrupsiooni liikumist uutesse sektorisse ehk valdkonda, mis puudutab eraõiguslikele või avalik-õiguslikele juriidilistele isikutele eraldatud riigi raha kasutamist.

Kuritegelikud grupeeringud on huvitatud juurdepääsust rahvusvahelistest, sealhulgas Euroopa Liidu fondidest tulevatele rahavoogudele.

Täheldatud valdkonda kuulub rahvusvaheliste projektide ning abiprogrammide teostamine. Kuivõrd perspektiivis Euroopa struktuurfondide kaudu eraldatavad summad kasvavad, oleks korruptiivsete tehingute ilmnemine integratsiooniprotsessile ilmselge tagasilöökk. Probleemiks on nii otsene korrupsioon - tehingud iseendaga või lähisugulastega - kui ka ebavõrdse majanduskeskkonna tekitamine.

Korruptiivsete sidemete loomine, eesmärgiga panna toime salakaubavedu ja aktsiisimaksupettusi.

Organiseeritud grupeeringud on siin huvitatud eeskätt koostööst korrumpeerunud tolli-, piirivalve- ja maksuametnikega. Lisaks salakaubaveole kasutab organiseeritud kuritegevus korrumpeerunud tolli- ja piiriametnikke ära ka käibemaksupettuste toimepanemisel. Allilma poolt organiseeritavad maksukuriteod ning kasutatavad korruptiivsed skeemid muutuvad aasta-aastalt üha keerukamateks. Nimetatud kuritegude ohtlikkus seisneb ühelt poolt selles, et seeläbi tugevneb kuritegelike struktuuride majanduslik seis ja järgmise sammuna püütakse omandatud vahendeid rahapesu kaudu legaliseerida.

Teisalt tekitatakse majanduskuritegudega suurt varalist kahju. Sõltumata sellest, kas kahju saab riik või erafirma, pärsivad sellised teod oluliselt ettevõtluse arengut ja nõrgestavad riigivõimu efektiivsust ning usaldusväarsust. Peamisteks maksupettuste liikideks, kus allilm kasutab korrumpeerunud ametnike abi, jäävad kaitsepolitsei hinnangul käibemaksupettused nii riigisiselt kui piiril ja äri aktsiisimaksudega maksustatavate kaupadega. Lisaks rahalist kasumit andvate pettuste toimepanemisele on kurjategijatele vajalik ka kaitse juhul, kui tekib oht vahele jääda. Seetõttu on allilm siin huvitatud püsivate korruptiivsete skeemide ja süsteemide väljaarendamisest.

Riigipoolne vastutegevus eespool esitatud korrupsiooniohtlikes valdkondades saab seisneda korrumpeerunud ametnike paljastamises läbi ameti enda sisekontrolli ja õiguskaitseorganite tegevuse tõhustamise. Vastavalt kriminaalmenetluse koodeksile kuuluvad mitmed ametialased ja korruptiivsed kuriteod kaitsepolitsei ameti uurimisalluvusse. Korrupsioon laiemas tähenduses hõlmab selliseid teokoosseise nagu ametiseisundi kuritarvitamine, ametialane lohakus, ametialane võltsimine, altkäemaksu võtmine ja vahendamine, korruptiivne tegu, riisumine ametiseisundi kuritarvitamise teel. Samuti tuleb siia alla liigitada ka ametnike osavõtul toime pandud kelmused, salakaubavedu ja maksupettused.

Lisaks ametnikele, kes tegutsevad kuritegelike grupeeringute käepikendustena, ohustab majanduse julgeolekut veel ka teine ametnikering, kes kasutab ametipositsiooni iseenda või oma sugulaste-tuttavate huvides, teenides seeläbi korruptiivset tulu. Taolised skeemid toimivad eeskätt kohalikes omavalitsustes, mis jäävad õiguskaitseorganite tegevusraadiusest

paraku suhteliselt kaugel. Korruptiivsed sidemed mõnede omavalitsusametnike ja ettevõtjate vahel on siin tihti muutunud püsivateks. Võib öelda, et linnaametnike ja ettevõtjate huvid on segunenud. Näiteks langetab kohaliku omavalitsuse tippjuht ainuisikuliselt otsuseid omavalitsuse rahaliste vahendite paigutamiseks kahtlastesse äridesse. Teise skeemi kohaselt antakse või garanteeritakse laene, milliste kohta on juba ette teada raha kaotsimine isegi juhul, kui ametnik sellest isiklikku kasu ei saa.

Kaitsepolitsei ameti 2001. aasta korruptsioonivastase võitluse põhiprioriteediks oli korruptsiooni paljastamine riigiasutustes. Nii teabehanke kui jälitustegevuse põhiteravikud suunati eelkõige korruptsiooni paljastamisele ministeeriumites ja nende keskallasutustes, maksude laekumist tagavates ametites ning korrumpeerunud õiguskaitseorganite ametnike tuvastamisele ja vastutusele võtmisele. Samas ei jäänud tähelepanuta ka korruptsiooni paljastamine maavalitsustes ja ministeeriumite kohalikes allasutustes. Esmapilgul tundub, et tegu on küllalt piiritletud valdkondadega, tegelikkuses katavad prioriteedid peaaegu kõiki riiklike struktuure. Meeldiv on tõdeda, et ühiskonna avalik arvamus ja ametnike endi suhtumine muutub aasta-aastalt altkäemaksu pakkujate ning korruptiivseid sobinguid soosivate isikute suhtes järjest negatiivsemaks.

15. jaanuaril 2001 jättis Tallinna Ringkonnakohus muutmata varasema Tallinna Linnakohtu süüdimõistva otsuse endise rahandusministeeriumi asekancleri Peep Lassi ja kancleri Agu Lellepi suhtes korruptsioonis ja ametiseisundi kuritarvitamises. Endine kancler A.Lellep soetas ministeeriumile sõiduauto "Audi A6", mille ostis hiljem tegelikult väärtusest madalama hinnaga endale, põhjustades sellega riigile nii materiaalselt kui moraalselt kahju. Peep Lass mõisteti süüdi riigiametnikuna oma ametialase positsiooni ärakasutamises ja riigivara müügi seaduse rikkumises, millega kaasnes riigile materiaalne kahju. Endine kancler Agu Lellep sai 1-aastase vabaduskaristuse 1-aastase katseajaga, Peep Lassile mõisteti rahatrahv 600 päevapalgamäära ulatuses.

18. oktoobril 2001 tegi Riigikohus lõpliku lahendi korruptsioonisüüdistuses endise Eesti Maapanga juhatuse esimehe Malle Eenmaa suhtes, kes, olles riigile kuulunud Põllumajanduse Ameerika Välisabi Fondi nõukogu liige, saavutas nõukogu otsuse, millega fond sisuliselt loovutas oma vahendid 29 705 000 krooni ulatuses pangale, mille eesotsas ta oli. Riigikohus jättis muutmata varem Tallinna Ringkonnakohtu poolt M. Eenmaale määratud 1,5-aastase vabadusekaotusliku karistuse.

Läbi aastate moodustavad oma suurtest ametialastest volitustest tingituna kõrgendatud korruptsiooniohtlikkusega kategooria õiguskaitseorganite töötajad. Vaatamata paljudele süüdimõistvatele kohtulahenditele on jätkuvalt nii Kaitsepolitsei ameti kui ka siseministeeriumi sisekontrolli menetluses mitmeid kriminaalasju, milles politseiametnikud võtavad või pressivad välja altkäemakse oma teenistusalaste ülesannete täitmatajätmise eest. Samas on antud valdkonnas märgata ka eraettevõtjate püüdu õiguskaitseorganite ametnike omakasupüüdlikuks ärakasutamiseks, takistamiseks või mõjutamiseks oma ärialaseid konkurente või partnereid. Suurenemise tendentsi näitab nende kriminaalasjade arv, milles politseinikud ületavad oma võimupiire või kasutavat õigustamatult vägivalda. Need faktorid mõjutavad riigi mainet ja tekitavad negatiivset suhtumist ühiskonnas, mis omakorda mõjutavad usaldust riiklike institutsioonide vastu.

08. veebruaril 2001 pidas kaitsepolitsei pärast politseioperatsiooni läbiviimist kinni Ida-Viru Politseiprefektuuri uurimistalituse politseiinspektori Sergei Razguljajevi. S. Razguljajev pressis KrK § 195 lg 3 järgi kvalifitseeritavas kuriteos (kuritahtlik huligaansus, mille käigus tekitati kahele isikule noaga raskeid kehavigastusi) kahtlustatavalt Sillamäe elanikult kriminaalasja peatamise või lõpetamise eest 8000 krooni altkäemaksu. Kohtulik tõendusmaterjal hangiti kõneluste ja tegevuse salajase pealtkuulamise ja audiosalvestamise teel kaheetapilise kuriteo matkimise ajal S. Razguljajevi Sillamäe politseijaoskonnas asuvas töökabinetis. Kohe pärast altkäemaksu saamist läks korrumpeerunud politseiuurija kohalikku pangakontorisse ja kandis osa rahast oma pangaarvele. Ülejäänud summa aga peitis Sillamäe politseijaoskonna I korruse koridoris asunud vanasse kasutamiskõlbmatusse televiisorisse. Pärast täiendavaid uurimis- ja jälitusüritusi võeti kogu nimetatud rahasumma võetusega ära ning fikseeriti asitõenditena kriminaalasja juures kui uurijale altkäemaksuks antud rahatähed.

19. märtsil 2001 peeti pikaajalise jälitustegevuse tulemusena kuriteo matkimise käigus kinni Tartu Politseiprefektuuri korrakaitseosakonna korrapidamistalituse vaneminspektor Aleksander Sõnitsar, kes 23. veebruaril 2001 pressis vargusekahtlusega Tartu Politseiprefektuuri toimetatud kolme isiku vabastamise eest välja 2000 krooni altkäemaksu ja meeste lõhnaõli. Aleksander Sõnitsarile esitati süüdistus KrK § 164 lg 2 p 4 - altkäemaksu võtmine väljapressimisega. Tartu Maakohus mõistis A. Sõnitsarile karistuseks üks aasta kuus kuud vabadusekaotust. Tartu Ringkonnakohus jättis esimese astme kohtu otsuse muutmata.

Kuigi rahvusvahelises mastaabis loetakse Eestit kõige väiksema korrumpeerumise astmega Ida- ja Kesk-Euroopa riigiks, ei saa nimetatud hinnangust siiski teha järeldust, et korrupsioon Eestis on likvideeritud ja probleemid lahendatud. Korrupsioon on Eestis muutunud varjatumaks. Ebaseaduslike tehingute teostamiseks kasutatakse maksuvabasid ettevõtteid, "tankiste" ja "riiulifirmasid". Korrumpeerunud ametnikud liiguvad kaasa seadusemuudatustega, otsides samal ajal pidevalt võimalusi, kuidas seadustest mööda hiilida ning oma ametikoha arvelt rikastuda.

Korrupsiooni levik võib kaasa tuua rahva usaldamatuse võimustruktuuride suhtes. Taolise olukorra drastiliseks tagajärjeks võib olla pöördumine võimu vastu ja olukord, kus probleemide korral loodetakse abi ennekõike kuritegelikelt grupeeringutelt või mitteriiklikelt organisatsioonidelt. Ka on kahetsusväärne, et sageli pälvib korrupsioonikuritegude puhul ühiskondlikku hukkamõistu vaid patustanud riigiametnik. Üksnes oma pragmaatilistest vajadustest või ärihuvidest lähtuvad isikud ei teadvusta endale, et ka madalamate ametnike korrupsiivsele tegevusele kallutamine on korrupsioonikuritegu või haldusõiguserikkumine. Samas ei pruugi otsene rahaline kahju olla kohe täheldatav.

Korrupsioon kahjustab riigi usaldusväärset, vähendab elanike usku riigi efektiivsusesse ning peletab eemale välisinvesteeringuid. Kui ebaausal teel võidetud konkursi tulemusena saab riigitellimuse tegelikult väheefektiivne ja ebamajanduslikult töötav firma, kannab töö kehva kvaliteedi tõttu otsest kahju riik. Kaudselt kahjustatakse aga kõigi õiguspäraselt tegutsevate ettevõtjate huve.

Inimsusevastaste kuritegude kohtueelne uurimine

2001. aastal jõudis lõpule eeluurimine kriminaalasjas, mis algatati 17.08.1999 ja käsitleb 1949. aasta märtsiküüditamise Saaremaal. Nimetatud kriminaalasjas esitati süüdistused kokku 12 tollasele julgeoleku- ja miilitsatöötajale. Nendeks olid ENSV Riikliku Julgeoleku Ministeriumi (RJM) Saaremaa osakonna operatiivvolinikud Boris Loho, Stepan Nikejev ja Rudolf Sisask, ENSV RJM Saaremaa osakonna kaastöötaja Albert Kolga, ENSV RJM uurimisosakonna uurija August Kolk ning ENSV Siseministeriumi Saaremaa osakonna töötajad Pjotr Kislõi, Viktor Martson, Nikolai Žerebtsov ja ENSV Siseministeriumi Saaremaa miilitsaosakonna töötajad Osvald Adamson, Vladimir Kask, Heino Laus ja Leonid Maikov.

ENSV RJM Saaremaa osakonna töötajaid süüdistatakse 25.-27.03.1949 toimunud küüditamisoperatsiooni ettevalmistamises ja läbiviimises Saare maakonnas. Ettevalmistustöö seisnes väljasaatmisele kuulunud perekondade koosseisude ja elukohtade ning küüditamist välistavate asjaolude (teenistus Punaarmees Suure Isamaasõja ajal, valitsuse autasude omamine või teenete omamine Nõukogude Liidu ees) puudumise tuvastamises. Küüditamisoperatsiooni läbiviimise ajal 25.03.-27.03.1949 tegutsesid kõik nimetatud ENSV RJM Saaremaa osakonna töötajad valdades operatiivgruppide ülematena või siis valla vanemoperatiivtöötajana (juhtis operatsiooni läbiviimist vallas). Iga operatiivgrupile oli ette nähtud teatud hulk perekondi, kes tuli toimetada nende elukohtadest kogumispunktidesse või siis otse Jaagarahu sadamas seisnud laevadele. Operatiivgruppi kuulus reeglina 1-2 sõdurit või rahvakaitsepataljoni võitlejat, 1-3 nn. nõukogude aktivisti ja grupi ülem. Grupiülemateks olid riikliku julgeoleku, siseministeriumi või miilitsatöötajad.

Endist ENSV RJM uurimisosakonna uurijat August Kolki süüdistatakse ettepanekute tegemises 38 isiku küüditamiseks. Selliseid ettepanekuid koostati Riikliku Julgeoleku Ministeriumi keskaparaadis (asukohaga Tallinnas Pagari 1) sama ministeriumi maakondlikest osakondadest saadatud andmete põhjal. Eespool nimetatud tollaseid ENSV Siseministeriumi Saaremaa osakonna ja Saaremaa miilitsaosakonna töötajaid, kes osalesid 25.-27.03.1949 teostatud küüditamises operatiivgruppide ülematena, süüdistatakse samuti väljasaadetavate toimetamises nende kodudest kogumispunktidesse või Jaagarahu sadamasse.

Saaremaa 1949. aasta märtsiküüditamist käsitlevat mahukat ja arvukate süüdistatavatega kriminaalasja tuleb kaitsepolitsei seisukohast hinnata unikaalseks selle poolest, et esmakordselt Eesti sõja- ja inimsusevastaste kuritegude kohtueelse uurimise ajaloos võeti ette üks maakond tervikuna. Seni olime nimetatud kuritegude sooritajaid ühekaupa välja selgitanud ning nende süüd eraldi tõendanud. Saaremaale kui tervikule keskendumine tulenes ühest küljest maakonna eraldatud asendist, teisalt aga veel elusolevate kuritegude toimepanijate märkimisväärselt suurest arvust. Kogu maakonna küüditamisoperatsiooni asjaolude, ohvrite, kannatanute ja süüdlaste üheaegne väljaselgitamine venitas küll eeluurimise väga pikaks (üle kahe aasta) ja töömahukaks, kuid kümnekond korraga esitatud süüdistust avaldab avalikkusele ja õigluse võidusse lootvatele tuhandetele endistele represseeritutele ka märksa kaalukamat mõju, kui ühe-kahe küüditaja kohtu alla andmine.

Detsembris 2001 viidi eeluurimine lõpule ka teises 1949. aasta märtsiküüditamist käsitlevas kriminaalasjas. Endisele Eesti NSV Riikliku Julgeoleku Ministeriumi Harjumaa osakonna

vanemoperatiivvolinik Juri Karpov'ile esitatud süüdistuse kohaselt osales ta küüditamises alates ettevalmistamisest kuni inimeste paigutamiseni rongidele. Juri Karpovit süüdistatakse selles, et ta ajavahemikul 25.-29.03. 1949 tuvastas Harju maakonnas deporteerimisele määratud isikud, võttis nad kinni ning andis deporteeritavad üle Keila ja Kehra raudteejaamades seisnud deporteerimisešelonidele või samas asunud pealelaadimispunktidesse, millega pani vahetult toime 41 põliselaniku deporteerimise Eestist NSV Liitu. Lisaks jäi 20 inimese küüditamine Juri Karpovil temast olenematutel põhjustel lõpule viimata.

1949.a. küüditamise mahuka uurimise kõrval jätkas kaitsepolitsei 2001. aastal ka metsavendluse mahasurumisel NSV Liidu okupatsioonivõimu poolt sooritatud inimsusevastaste kuritegude uurimist. 29. novembril 2001 kinnitas Tallinna prokuratuur süüdistuskokkuvõtte kriminaalasjas, mis tõi päevavalgele aastatel 1953-1954 tollases Elva rajoonis sooritatud veretööd. Selgituseks tuleb märkida, et ajavahemikus 1950-1962 haldusüksusena eksisteerinud Elva rajoon keskusega Elva linnas hõlmas praeguse Tartu maakonna edelaosa ja praeguse Valga maakonna kirdeosa. Alljärgnev kajastab Kaitsepolitsei ameti poolt eeluurimisel tuvastatud, millele kohus veel oma hinnangut andnud ei ole.

Esitatud süüdistuste kohaselt on ENSV Siseministeriumi Elva Rajooniosakonna ülemana töötanud Vladimir Penart vastutav kolme metsavenna tapmise eest aastatel 1953-1954. Rudolf Tuvi süüdistatakse sama rajooniosakonna eriülesannetega mõrvaragendina (venekeelse nimetusega *agent-bojevik*) nimetatud tapmistest ühe täideviimises ning teisele kaasaaitamises. Rudolf Tuvi on oma agendina tegutsemise ning toimepandud tapmise Kaitsepolitsei ametile üles tunnistanud. Samuti on ta andnud tunnistuse, et tema värbaja, relvaga varustaja ning ülesannete andja oli Vladimir Penart.

ENSV Siseministeriumi Elva rajooniosakond oli Eestit okupeerinud NSV Liidu Siseministeriumi struktuuriüksus. Okupatsioonirežiimile osutatava vastupanu, sealhulgas metsavendluse mahasurumisega tegelesid NSV Liidus peamiselt riikliku julgeoleku organid. Teise maailmasõja järel oli selleks Riikliku Julgeoleku Rahvakomissariaat, venekeelse nimetusega *Narodnoi Kommissariat Gossudarstvennoi Bezopasnosti* (lühendatult NKGB), hilisema nimetusega Riikliku Julgeoleku Ministerium, venekeelse nimetusega *Ministerstvo Gossudarstvennoi Bezopasnosti* (lühendatult MGB). Aastal 1953 liideti NSV Liidu Riikliku Julgeoleku Ministerium ajutiselt Siseministeriumiga, kuid napilt aasta hiljem eraldati sama koosseis ja funktsioonid uuesti ning moodustati Riikliku Julgeoleku Komitee, venekeelse nimetusega *Komitet Gossudarstvennoi Bezopasnosti* (lühendatult KGB).

1953. aasta suvel valmistas julgeolekuohvitser Vladimir Penart ette ja korraldas okupatsioonivõimude repressioonide eest end metsas varjanud Oskar Rudolf Rumm'i tapmise. Selleks kohtus Vladimir Penart 23. juunil 1953 Elvas kriminaalvastutuse eest end metsas varjava Rudolf Tuvi'ga, värbas viimase NSV Liidu Siseministeriumi mõrvaragendiks (*agent-bojevik*) hüüdnimega "Aus" ning tegi talle ülesandeks Oskar Rudolf Rummi tapmise, mille täideviimiseks andis Rudolf Tuville püstoli TT ja 16 lahingpadrunit. Samuti instrueeris Vladimir Penart Rudolf Tuvi põhjalikult, kuidas Tuvi peab tapmise täideviimiseks käituma, siseministeriumi töötajatega sidet pidama ja ohvriga saavutama kontakti. Nimetatud tegevuse tulemusena tappis Rudolf Tuvi Oskar Rudolf Rummi lasuga kuklasse 3. augustil

1953, kasutades taparelvana Vladimir Penarti poolt antud püstolit.

Järgnevalt tegi mörvaragent Rudolf Tuviga isiklikult sidemes olev Vladimir Penart agendile ülesandeks okupatsioonivõimude repressioonide eest end metsas varjava Vendo Saks'i asukoha ning teda abistavate isikute väljaselgitamise, andes Rudolf Tuvile uuesti vastavad üksikasjalikud instruksioonid. Rudolf Tuvilt saadud andmete põhjal viis ENSV Siseministeeriumi Elva Rajooniosakond 17. septembril 1953 Palupera valla Kure küla (praegune Kähri küla) Kasemäe talus läbi "tšekistlik-sõjaväelise operatsiooni" eesmärgiga Vendo Saks kinni võtta või tappa. Operatsiooni käigus tapeti vastupanu mitteosutanud Vendo Saks sihilikult tulirelvalaskudega. Operatsiooni läbiviimise eest vastutas ENSV Siseministeeriumi Elva Rajooniosakonna ülemana Vladimir Penart.

Kolmanda ülesandena kohustas mörvaragent Rudolf Tuviga isiklikult sidemes olev Vladimir Penart agenti välja selgitama okupatsioonivõimude repressioonide eest end metsas varjanud Paul Miks'i asukohta. 17. veebruaril 1954 viis ENSV Siseministeeriumi Elva Rajooniosakond Vladimir Penarti juhtimisel ja isiklikul aktiivsel osavõtul läbi "tšekistliku operatsiooni" Palupera valla Astuverre küla Piiri talus. Operatsiooni käigus tapeti vastupanu mitteosutanud Paul Miks tulirelvalaskudega, kusjuures Vladimir Penart võttis isiklikult tulistamisest osa.

Rudolf Tuvi süüdistatakse selles, et olles NSV Liidu Siseministeeriumi teenistuses riikliku julgeoleku liinis ENSV Siseministeeriumi Elva Rajooniosakonna eriülesannetega mörvaragendina (*agent-bojevik*), pani ta toime järgmised inimsusevastased kuriteod.

Tappis 3. augustil 1953 osana okupatsioonivõimude süstemaatilisest tegevusest ENSV Siseministeeriumi Elva Rajooniosakonna ülesandel püstolilaskuga kuklasse okupatsioonivõimude repressioonide eest end metsas varjanud Oskar Rudolf Rumm'i.

Selgitas augustis-septembris 1953 ENSV Siseministeeriumi Elva Rajooniosakonna ülesandel välja okupatsioonivõimude repressioonide eest end metsas varjava Vendo Saks'i asukoha Palupera valla Kure küla (praegune Kähri küla) Kasemäe talus ja informeeris sellest ENSV Siseministeeriumi Elva Rajooniosakonda eesmärgiga aidata kaasa Vendo Saksi kinnivõtmisele või tapmisele. Rudolf Tuvi poolt hangitud ja edastatud informatsiooni põhjal 17. septembril 1953 läbi viidud "tšekistlik-sõjaväelise operatsiooni" käigus tapeti vastupanu mitteosutanud Vendo Saks tulirelvalaskudega.

Vladimir Penarti ja Rudolf Tuvi kuriteoepisoodide kohtusse jõudmist tuleb kaitsepolitsei seisukohast veelgi unikaalsemaks hinnata kui Saaremaa küüditamist käsitlevat kriminaalasja. Esmakordselt Eestis ja teadaolevatel andmetel ka kogu Ida-Euroopas, kus seni kommunistliku režiimi sõja- ja inimsusevastaste kuritegude kohtueelset uurimist on teostatud, õnnestus välja selgitada ning meie arvates ka arhiivimaterjalide ja tunnistajate ütlustega piisavalt tõendada nii eriülesandega mörvaragendi kui teda värvanud, varustanud ja tapmisele õhutanud julgeolekuohvitseri süü mitme inimese tapmises.

Kirjeldatud tapmised pani ENSV Siseministeeriumi Elva rajooni osakond toime vaid pisut enam kui poole aasta jooksul. Rajoone oli tollal Eestis aga 39. Aktiivne metsavendluse mahasurumine kestis Eestis üle kümne aasta, kusjuures käsitletud perioodil hakkas see juba raugema. Ajaloolased on tuvastanud üle 1700 tapetud või hukkunud metsavenna nime,

ohvrite koguarv on aga hinnanguliselt veel vähemalt kuni tuhande võrra suurem.

Eesti Vabariigi Riigikohus on (21.03.2000) Karl-Leonhard Paulovi kuritegude näol kvalifitseerinud metsavenna tapmise mõrvaragendi poolt inimsusevastaseks kuriteoks. Ilma kohtuta tahtlik mahalaskmine haarangu käigus ei erine olemuslikult mõrvaragendi tegevusest. Erinevalt küüditamisest, mis oli erakorraline operatsioon ka ENSV Riikliku Julgeoleku Ministeeriumi jaoks, kujutas metsavendlusevastane võitlus endast julgeolekuorganite igapäevatööd, maarajoonides pika aja vältel isegi põhitööd.

Okupatsioonivõimu poolel olnud asjaosalised on õigustanud metsavendade lindpriiks kuulutamist ja tapmist väidetava terrorismivastase võitlusega. Ehkki punasest terrorist teadlikele kõlab metsavendluse võrdlemine terrorismiga kindlasti kohatuna, ei saa objektiivse uurimise huvides ka seda väidet ignoreerida. Liiatigi võidakse selliste väidete illustreerimiseks leida lähemalt või kaugemalt näiteid, kus metsavennast sai kurjategija või ühines kurjategija metsavendadega. Ei saa välistada, et ka Eesti iseseisvuse eest võidelnud metsavendade seas leidis neid, kes okupantide eeskujul valasid oma viha välja tsiviilisikutest kollaborantide või koguni nende perekonnaliikmete, naiste ja laste peale, kuigi viimased milleski süüdi polnud.

Terrorismivastane võitlus on abinõu süüta tsiviilelanikkonna kaitsmiseks. Kui nõukogude võim oleks tõepoolest soovinud kaitsta tsiviilelanikkonda metsavendade eest, siis kõige tõhusam ja ainus õiguspärane abinõu oleks olnud okupatsiooni lõpetamine. Riikliku julgeoleku organid, nagu nimigi ütleb, pidid kaitsma ennekõike riiki, see tähendab okupatsioonivõimu. Viimase kaitsmisest rääkida on aga ebakorrektno, sest okupatsioon oli ise õigusvastane rünne Eesti Vabariigi ja kõigi tema kodanike vastu algusest kuni lõpuni.

Ei saa välistada ka juhtumeid, kus julgeolekuorganite tegevusega hoiti ära süütute tsiviilisikute tapmine mõistuse kaotanud või ilmselgelt üle piiri läinud metsavendade poolt, kuid see ei õigusta metsavendluse mahasurumist tervikuna.

Selgust aitab asjasse tuua ka Vene NFSV kriminaalkodeks, milles sätestatud nn. kontrrevolutsioonilisi kuritegusid metsavendadele inkrimineeritigi. Kokku sisaldab kontrrevolutsiooniliste kuritegude osa 22 erinevat koosseisu. Vaid üks - § 58 märke 8 nimetab terroristlikke akte. Metsavendade puhul oli aga tüüpiline, et nende arresterimiseks oli prokurör andnud sanktsiooni üksnes §-de 58¹ a ja 58² alusel - vastavalt siis nn. kodumaa reetmise ja relvastatud ülestõusu paragrahvide alusel. Seega ei olnud metsavennad terroristid ka stalinistliku kriminaalõiguse silmis. Julgeolekuorganitel oli aga sellest hoolimata voli need isikud sisuliselt lindpriiks kuulutada ja korraldada operatsioone nende füüsiliseks hävitamiseks.

Propagandistlikult nimetati metsavendluse mahasurumist banditismivastaseks võitluseks, mis oli samuti vale termin isegi Vene NFSV kriminaalkodeksist lähtuvalt. Nimelt käsitles kodeks banditismi hoopis valitsemiskorra-vastase kuriteona, mitte kontrrevolutsioonilise kuriteona. Seega mittepoliitilisenä. Oluline vahe seisnes selles, et kontrrevolutsioonilisi kuritegusid peeti raskemateks ja ohtlikumateks. Näiteks 1950. aasta jaanuaris, kui surmanuhtlus oli NSV Liidus mõneks ajaks kaotatud, hakati selle rakendamist erandina lubama üksnes teatud kontrrevolutsiooniliste kuritegude eest, mitte aga banditismi eest.

Üheks surmanuhtlust väärivaks paragrahviks oli ka mainitud 58¹ a ehk kodumaa reetmine, mis oli konkurentsilt kõige levinum poliitiline paragrahv kehtestatud kriminaalkoodeksis. Seega - kui metsavennad oleksid ka tegelikult olnud nõukogude võimu silmis bandiidid, nagu tavatseti väita, siis oleksid nende vastu rakendatud julmad meetmed olnud piiratumad.

NSV Liidu julgeolekuorganite asjaajamiskeeles kasutatud täpsem termin “*võitlus natsionalistliku pörandalususega*” hõlmas kõikide isikute jälitamist ja tagaajamist - alates nn. relvastamata illegaalidest (näiteks küüditamise eest metsa varjunud) ja lõpetades väidetavate “terroristidega”. Metsavendade ühiseks tunnuseks oli nende ülalmainitud kontrevolutsioonilisus ehk tegelikult allumatus võõrvõimu pealesunnitud ideoloogiale. Just seepärast kasutati nende vastu eriti jõhkraid meetodeid, sealhulgas mõrvaragente.

Siit ilmneb ka metsavendlusevastase võitluse tegelik peamine suunitlus. See ei teeninud isegi mitte avaliku korra tagamise eesmärki, vaid oli otseselt ja ühemõtteliselt suunatud okupatsioonivõimule osutatava vastupanu (ka passiivse vastupanu) mahasurumisele ning raskesti allutatava elanikkonna osa hävitamisele. Samu eesmärke teenisid ka küüditamised ja muud ebainimlikud meetodid. Koosmõjus moodustasid need süsteemi, mille toimimisel olid masendavad tagajärjed. Küüditamise ja metsavendlusevastase võitluse koosmõju oleks naiivne pidada juhuslikuks.

Nõukogude riigi poolt organiseeritud süstemaatilised ja massilised arreteerimised, tapmised ja väljasaatmised poliitilise tagakiusamise ja okupatsioonivõimu kindlustamise eesmärgil - need ongi inimsusevastaste kuritegude tunnused. Seega võime ka okupantide endi poolt kirja pandud allikatele tuginedes kindlalt väita, et metsavendluse vägivaldne mahasurumine ei saanud kuidagi olla terrorismivastane võitlus, vaid pigem riiklikult organiseeritud terrorism, mida rahvusvaheliste kriminaalkohtute praktika kohaselt käsitletakse inimsusevastase kuriteona.

Ei omaaegne Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liit ega tema õigusjärglane Venemaa ei ole kordagi avalikult tunnistanud, kahetsenud ega vabandust palunud stalinismajastu kuritegude eest Eestis ja kogu Baltikumis. Seetõttu on Kaitsepolitsei amet seadnud oma eesmärgiks kujundada jõustunud süüdimõistvate kohtuotsuste abil nii demokraatliku Eesti õiguskaitse süsteemi kui kogu ühiskonna hukkamõistvat hinnangut kõigi Eestis toime pandud Nõukogude Liidu okupatsioonirežiimi kuritegude suhtes. Ja näidata kohtuprotsesside süüaluste kuritegude kaudu Euroopa ja muu maailma riikidele üha uuesti ja uuesti kommunismi verist ja hukatuslikku olemust, vältimaks kommunismikuritegusid varjava amneesia teket.

“Natsismi täielikuks teadvustamiseks kulus aastaid, sest see ületas võimalikuks peetu ja inimloomuse ei suutnud seda hoomata. Sama võib juhtuda kommunismiga, mille sisemuses on avanenud samavõrd sügav kuristik, mida seniajani, täpselt nagu Auschwitzis 1945. aastani, on kaitsnud ebatõenäosuse, uskumatuse ja mõeldamatuse vari. Loodetavasti täidab aeg, mille ülesandeks on paljastada tõde, ka siin oma kohuse”.

prantsuse ajaloo teadlane Alain Besançon